VAYTE UN NOHENTE

Peretz Hirschbein

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

ISBN:0-657-12363-3

פערלאג „די וועלט“

פרץ הירשביין.

ווייטע און נאָהענטע

בילדער אין 4 אַקטען.

יידיש א. א. בן־גור.

פרייז 12 קאָפּ.

דרוק פון י. פיראָזשניקאָוו.

Далекіе и близкіе

Картины въ 4-хъ дѣйствіяхъ

соч. **П. Гиршбейна.**

Вильна, Типографія И. I. Пирожникова, Завальная улица № 1147

1906.

Дозволено цензурою. 28 февраля 1906 г. Вильна

ערשטער אקט.

(אָבענד · קיילה שטעהט אַיינגעבויגען איבער אַ מולטער און וואַשט. נעבען איהר ליעגט א פאַק מיט גרעט · צביה זיצט אויף אַ בענקעלע · נעבען טהיר פון דער פשעפערניע, וואָס פיהרט אין איהר צימער און טולעט אַ קינד אַיינגעוויקעלט אין שמאַטעס ·)

קיילה (ניט אָבקערענדיג די קאָפּ פון מולטער צו צביהן)... און איך האָב גערעכענט אַז אין קינדער האָבען, וועל איך זיין, ווי מיין מאַמע עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם; אַ ליכטיגען גן עדן זאָל זי האָבען, און צום סוף...

צביה. און אייער מאַמע האָט דאָס אַזוי פיעל קינדער געהאַט?

קיילה. וואָס רעדסטו עפּעס! אַ גֵיהִנוֹם, אַנ'אמתר גיהנום, איז דאָך געוועזן אייביג ביי אונז אין שטוב.

צביה. ווי פיעל ברידער און שוועסטער זאָלען געזונד זיין, האָט איהר דאָס אַזוי געהאַט?

קיילה. לאַנג לעבען זאָלען זיי, וואו זיי זיינען:— איינמאָל דריי שוועסטער — זאָלען געזונד זיין, און דריי ברידער. און אַ פיערטער וואָס איז געשטאָרבען, ער איז געוועזן דער זיבענטער ביי אונז, צו לאַנגע לעבעדיגע יאָהר זיי, — דער זיבענטער, און דער בעסטער,

צביה. (נאָך אַ קורצען שוויַגען) אין הרחבה אַז גאָט העלפט איז יעדער קינד אַבעזונדערע נחת, קלאָר איך...

קיילה. אפשר... נאָר די גוואַלדען מיט די קולות, וואָס

אין שטוב פלעגט זיך אָבטאָן, עס פלעגט ניט זיין אויסצודערהאַל־
טען, אַ קליינינקייט. און דער נאָך, אַז מען איז שוין ב"ה אונ־
טערגעוואַקסען, פלעגט ווערען געוואַלדען, פערשטעהט זיך, איבער
אַ גרעסערע זאַך (ווישט אָב די האַנד אָן שמאַטעס וואָס ליגט
דערביי אויף דר'ערד); ניט ווייט פון דאַנען איז דאָ אַ קעלער,
אויף דער צווייטער גאַס, דאָרטען האָבען מיר זיך אַלע, אויס־
געהאָדעוועט.

צביה. איך האָב געזעהן הייזער, וואָס דאָרטען זיינען פּאַ־
ראַן אַ'סך קינדער. און פונדעסטוועגען לעבען אַלע בשלום; אָט
אַנ'אופן דאָרטען אופן אָרט וואו איך האָב געדינט פאר דער
חתונה...

קילה. (ברעכט אב א שטיקעל ברויט פון לאבען, וואס
ליגט אויפ'ן טיש טונקט איין אין זאלץ און קייט) מ. מ. הו...
אַ פערגלייך אַ ביסינקע?... קינד איינע, מיר זיינען אַ פנים
געווען שלעכטע קינדער, וואָס? קיין שלעכטע קינדער איז גאָר אויף
דער וועלט ניטאָ, און עס איז קיין וואונדער ניט. וויפיעל מאָל האָט
זיך געטראָפען, אַז אין שטוב איז קיין ברויט ניט געווען; אַ קאָפּ אַנדערש
איז, זאָל דיר דוכטען, דאָרטען וואו גאָט העלפט; וואָס קריגט
מען זיך, און איבער וואָס זאָל מען זיך קריגען, פרעגט, אַז אין
שטוב איז אַלץ דאָ אָהן עין הרע בשפע? ער דער טאַטע ע"ה
איז געוועזען אַ חלוש — אַ גאָרנישט; וואו ווען פלעגט זיך מאַכען
אַ פאָר נייע אַרבייט; היינט געה, קאָרמע אָן פון אַזאַ שוסטעריי
אַזאַ שטוב מיט מיילער אָהן עין הרע, אַשטרוי נישט קיין מענש איז
דאָס געווען. קוים וואָס די נשמה האָט געהאַלטען אין איהם.

צביה. און די מאַמע אייערע האָט ניט געהאַט קיין שום
פרנסה?

קילה. און אויף אַ מינוט האָט מען געקאָנט די שטוב
לאָזען אַליין? וואָס? נאָר זי פון דעסטוועגען, אַ ליכטיגען גן עדן

זאָל זי האָבען. קען זיין וואָלט אָפשר יע וועלען האָבען אַנ'אוי-געגעסען גראָשען אין קעשענע, די תורה די גרויסע, וואָס מען בע-דאַרף דערצו האָבען, איך זאָג דיר: מען נעמט דעם קאָשיק, און מען געהט אַרוים אין גאַס. ער דער טאַטע ע"ה האָט איהר ניט גטלאָזען, ער האָט געוואָלט זי זאָל זיין אין שטוב.

צביה. ער האָט איהר מן הסתם ליעב געהאַט?

קילה. געקריגט האָבען זיי זיך ניט.

צביה. דאָס איז א ברכה פון גאָט.

קילה. פלעגען זיך יע איבערריידען אַ מאָל, נאָר אי-בער וואָס מיינסטו למשל: איבער אַ זיידענע קלייד אַדאַי אָדער איבער אַ קייט אַ גאָלדערנע, איבער אַ בונט פערעל, וואָס?... (אוויילע שטיל).

צביה. איהר האָט געזעהן די קליידער מיינע, וואָס איך האָב זיך געמאַכט צו דער חתונה...

קילה. צוליעב אַזיינע זאַכען איז ביי זיי קיין מאָל קיין קריעג ניט אַרויסגעקומען; דוכט זיך אַזיינע זאַכען איז גאָר אין קאָפּ ניט געלעגען; וואָרום וואָס, און ווען האָט מען סך הכל אָנ-געזעהן אין לעבען, אָבער דעם קעלער ב"ה און ווידער דעם קע-לער... אין קעלער ב"ה, געבאָרען געוואָרען, דאָרטען אויסגע-וואַקסען דאָרטען חתונה געהאַט.. (דרעהט אוים א שטיקעל גרעט) (פויזע) און אין קעלער וועט מען מן הסתם שוין די איבריגע ביסעל יאָהרען אויסברייינגען. (פויזע) געקריגט זיך, סתם געקריגט צווישען זיך ווי קינדער על פי רוב קריגען זיך... (פויזע. שטארק רייבענריג אַ שטיקעל וועש אין האנד איינגעבויגענערהייד — פערקלערט).

צביה: איך קלער פיעל מאָל אַליין מיט זיך, צו וואָס האָב איך זיך דאָס אין גאַנצען אָנגעגעהט, אָט דאָס אַלץ אין איינעם אַפילו, וואָרום פרעגט אַ סך דערפון, צו האָב איך חאָץ

איינמאָל אָנגעמאָסטען אפילו אַט וואָס, אדרבא איך בין אייך אַ
בעלן צו ווײַזען אויף צוקאַוועסץ...

קיילה. ניט נאָר אַ קלייד, אַ העמד אַנ׳איבריגע האָב
איך אַפילו ניט געהאַט איבערצובייטען, און איך געדענק ווי
איך פלעג מוזען אויסטהאָן דאָס העמד, וואָס אויפ׳ן לייב, אוים
וואַשען איהר און וואַרטען (אין יאַקעל) ביז זי וועט זיך אויסטרי
קענען און איהר ווייטער אָנטאָהן.

צביה. (געהט ארוים פֿין הינטער דער פשעפערעניע מיט א
בונט נייע קליידער אויפן האנד.)

קיילה. (גיט א בליק) נו אדרבא, איך פרעג דיר אַליין,
אויף וואָס דאַרפֿסטו דאָס אַלץ איצט?

צביה. אָמת טאַקע צו וואָס? נאָר פֿין דעסטוועגען...
מיין גאַנצער אָלטער, וואָס? ווי אַלט בין איך דאָס אַזוי אין גאַנצען.
19 יאָהר בסך הכל. ס׳איז דאָך פֿאַראַן מיידלאַך 25 יאָהריגע,
30 יאָהריגע איז דאָך נאָך אויך דאָ... (געהט צו נעהענטער צו
קיילהן) גיט נאָר אַ טאַפּ, זיידענס אָמת׳ע זיידענס.

קיילה. (טאפּט דאס קלייד) מיינסט אַ גרויסער מבין
בין איך, וואָס? קענטיג אַ גיטע סחורה.

צביה. וואָס זאָגט איהר אַ גוטע?! דאָס איז דאָך זיי
דענס, ריינע זיידענס! דריי יאָהר איז ביי מיר אָבגעלעגען אָט די
סחורה אין קאַמאָד; דאָס האָט מיר דער פֿעטער זאָל לעבען גע
ראַכט פֿון וואַרשוי, אַ מתנה, כ׳האָב מורא גיהאַט פֿאַר מאָיל, האָב
איך דאָס איינגעשאָטען אין טאַבאַק, אויך איצטער, (גיט אַ שמעק
מיט התפּעלות), איצטער אויך בנאמנות (גיט נאָך א מאָל אַ שמעק)
טאַבאַק ווי איך בין אַ אידישע טאָכטער, טאַבאַק, (טראָגט אונטער
צו קיילהן) גיט נאָר אַ שמעק.

קיילה. (גיט א שמעק) פּפוי! דו טראָגסט דאָס ניט,
דערפֿאַר וויעטרעוועט זיך ניט אויס דער ריח.

צביה. (מיט א גע לעכטער) די נייטערקעס פלעגען זאָגען,

זײ קענגען נישט נאָהען די צײַג; זײ פּלעגען ניסען די גאַנצע צײַט, חאַ—חאַ—האַ—!...

קײלה. מיר האָט מען אויפגעגאָהט צו דער חתונה סך הכל אײן קלײד: די אַנדערע האָט מען געליהען: דו קאָנסט אַ פּנים אָנ'טאָהן איצט די קלײד.

צביה. אַז איך בין נאָך געװוען אין פּערטען חדש האָב איך שוין נישט געקענט אָנ'טאָהן די קלײדער, וואָס איך האָב זיך גענעהט צו דער חתונה.

קײלה. איצט װעלען זײ אויך זײַן ענג.

צביה. איצטער... איצטער קלאָר איך װעלען זײ װײַטער זײַן גוט—אַדרבא איך וויל זעהן. (דערלאנגט קײלהן דאס קינד) האַלט נאָר אַ ווײַלע צו מײַנע ברילױאַנטען און איך װעל פּרובען אָנמעסטען.

צביה. קײלה, לאַנג לעבען זאָלט איהר, גיט נאָר אַ קוק. (אומעטיג) צוואיואָס מאַכט מען זיך אין דער אמת'ן קלײדער? איך װעל פּרובען אָפּלאָזען דעם פּאַרטוך, (זי לאזט אב דעם פארטוך, נאר זי קען זיך אלץ ניט פערשפּילען.) איהר זעהט? אַפילו איצט קען מען אויך נישט.

קײלה. מען קאָן אַפילו נישט פאַרריכטען אויך... די קלײד וועט מען נאָך יעה אפשר...

צביה. איך װעל פּרובען אָנמעסטען דעם יאַקעל, (זי לאזט אב דאס קלײד, דאס קלײד לאזט זיך הערונטער דערבײ אויף דער ערד זי הויבט איהר ווייטער אויף, שפּאַרט זיך צו צום טיש, אום עס אנצוהאלטען) איך פיהל אַז דער יאַקעל וועט אויך זײַן שמאָל. (זי ציהט אן דעם יאקעל, אבער עס דעקט אפילו ניט צו די ברוסט. מיט שרעק) זעהט נאָר!...

קײלה. וואָס ביסטו אַזאַ טויטע געוואָרען? וואָס האָסטו געקלאָ'רט?

צביה. אָבער קוקט זיך נאָר אײן! (זי ציהט די קלײאפּען

פון דער טאליע) דער גאַנצער בוזים בלייבט אָפען. אויפגע-נעהט אַזוי, אַז עס לאָזט זיך דאָס גאָר ניט פערריכטען.

קיילה. גבירישע ווייבער, נאָך אַ קינפּעט נעהען זיך אויף קליידער גאָר פון דאָס ניי, (פויזא) לייט היילען זיך גלאַט ניט מיט קינדער האָבען...

צביה. (פערצווייפעלט) איך האָב געמיינט, אַז מיין פייבעלע וועט אי"ה אַנטוואָהנט ווערן, וועל איך זיך חאָץ קאָננען אָבדיכען אַביסעל, וואו האָב איך געקלאָרט, אַז איך וועל אַזוי גיך האָבען, (טהוט פאמעלאך אוים די קליידער) פון דעסטוועגען... (מיט טרעהרן) ווער האָט זיך דאָס גאָר גערעכענט אַז מיין בלוט-יוגענד וועט אַזוי גיך אַוועק.

קיילה. פאַר דער חתונה, נאָך דער חתונה... און וואָס האָב איך אין מיין לעבען אָנגעזעהן, אַפילו פאַר דער חתונה איז מען אויך געווען איבעריגע אויף דער וועלט.

צביה. (טראגט אוועק איהרע קליידער) איך האָב זיך ניט גערעכענט אַז אַזוי גיך וועלען מיינע יונגע יאָהרען אַוועק. מיין גדליה... ער אַפילו זאָל לעבען, איז נאָך איינער אַזוינער אויף דער וועלט ניטאָ... (געהט ארוים פון צימער) כ'קען זיי ניט אויפהייננגען אויף אַנ'אָרט.

קיילה. חתונה... קינדער האָבען... האַ, האַ, אַשפּיל-בעלע וואָס?...

צביה. אַזוי פיעל בלוט... אַזוי פיעל געלד!.. (צום קינד) פייבעלע! טיוטקעלע מיינער, (צו קייהלן) איך קלאָר אַלע כאָל, ליעגענדיג אין בעט, און האַלטענדיג פייבעלען ביים ברוסט,—פאַר וואָס האָבען מיר אַזוי האָלט קינדער?...

קיילה. האַ... האַ...

צביה. אַז איך בין געווען אַ מיידעל, פלעג איך האָלט האָבען אַ סך צו שלאָפען — אַ שפּאַס ווויפיעל איך פלעג דאָס דאַכאָלכט אָבעלאָפיי!... ווי אַ שטיין די גאַנצע נאַכט זיך

אַוועק געלייגט, האָץ נעהם און טראָג מיר אַרוים און איצט, אודאַי צעהן מאָל אַ נאַכט האַפּ איך זיך אויף. און יעדער מאָל: האַ, וואָס איז מיטן קינד? וואו ליעגט ער? ניט אַ וואונדער? האַ?

קיילה. „קינדער"—אָהאָ קינדער!... דאָס איז דאָך האַרץ אַ שטיק, אַ שטיק נשמה! און אַז גאָט העלפט נאָך מיט גוטע קינדער; גוטע קינדער—אַשפּאַס—דאָס איז דאָך אַצירונג פאַר טאַטען און מאַמען. אַצירונג פאַר יעדען בעזונדער וועמען גאָט העלפט.

צביה. (קוקט אויף פייבעלען) פייבעלע, טאַטקעלע מיינ'ס זאָג נאָר, זאָג נאָר פייגעלע מיינער, אַ וואָס וועסטו זיין? האַ? זאָג נאָר.. זאָג!...

קיילה. ווער קען דאָס וויסען:—אַנ'אָרענטליכער מאַן וועט ער מן הסתם געווים זיין—אַודאַי!

צביה. (צום קינד) אַנ'אָרענטליכער מאַן!... אַנ'אָרענטליכער מאַן, פייבעלע?! אַפּראָסט קינד איז דאָס, וואָס?... אַנ'אוצר איז דאָך דאָס, ניט קיין קינד, אַ שטיק גאָלד!...

קיילה. איך טראַכט פיעל מאָל, וואָס וואָלט מיין גאַנצער לעבען געווען, ווען ניט די שטיקלאַך קינדער, זאָלען לעבען; אַז איך וואָלט דאָס חלילה קיין קינדער ניט געהאַט — אָדער כ'האָב מורא פון מיין מויל אַרוים צו ברייינגען, אַז די קינדער מיינע, הלילה וואָלטען געשטאָרבען, עס טרעפט, ניט פאַר אונז געדאַכט, ביי אונזערע טאַטען און מאַמען! ס'איז דאָך דאָ צרות אויף דער וועלט, מען קען ניט זאָגען.

צביה. (ציטערט) אָה, זאָל גאָט אויסהיטען (קושט דאָס קינד) איך וואָלט אָפּשר פון זינען אַראָב.

קיילה. פון זיננען געהט מען ניט אַראָב, זאָל דיר דוכטען, נאָר...

צבִיה. (נאָך אַ שווייגען) וואָס האָט זיך אייער צייטעל

אויסגעקליַעבען אַזאַ פּאַסקודנע אַרבײַט? דער טאַבאַק פרעסט דאָך איהר אויף איהר האַרץ...

קיילה. וואָס האָט זי זיך אויסגעקליַעבען אַזאַ אַרבײַט?... דו ווייסט פאַר וואָס? אַזוי ווייס איך: זי האָט אָנגעהויבען צו טהאָן, און אַזוי טהוט זי.

צביה. זי ווײַזט אויס זעהר שלעכט. (קיילה זיפצט זיך אָב שטיל) מען זאָגט אַז אַצווילינג זיינען אַלע מאָל פּאָחאָזשע איינער אויף'ן צווייטען, אַ מאָדנע זאַך! אַז צוויי אינגלאַך זיינען גלײַך, איז נאָך קיין הידוש ניט, אָבער אַ מיידעל מיט אַ אינגעל... קדיש און רשיל דהײַנו—פּונקט ווי צוויי טראָפּענס וואַסער!

קיילה. (שטיל) אין אַ פינסטערע שעה געבאָרען געוואָרען..

צביה. פּקחים פון קינדער!

קיילה. פּקחים... און צייטעל! דאָס שטיקעלע מזל פעהלט איהר מעהר ניט. דער לעבען דער גוטער זייערער, ווער עס ווייס; קינדער אָך און וועה. די גאַנצע בגרות זייערע: 14=15 יאָהריגע — איז רשיל שוין פון פינף יאָהר, אַז זי פינסטערט שוין אין פאַבריקע, דער טאַבאַק, פרעסט איהר אויף, און קדיש, שוין דריי יאָהר — ... אַ דאַנק גאָט... אַז איך וואָלט געוועזען בײַ אַנ'אַנדער שטאַנד — האָט דאָך קדיש, זאָל לעבען אַ זעלטענע קאָפּ! און רשיל? מען האָט איהר אַפּנים געלערנט שרײַבען; אימיצער אַנ'אות האָט בעוויזען וואָס? קיינער ב"ה ניט, און פונדעסטוועגען?

צביה. דאָס איז אַ ברכה פון גאָט..

צביה. קדיש קען דאָך רוסיש אויך, איך האָב געזעהען.

קיילה. און רשיל? און צייטעל?

[עס קומט אריין פּנחס, אמענש פון מיטעלעם וואוקס, א מולער].
[די זעלבע און פּנחס].

קיילה. פּנחס?

צביה. (מיט אַ געלעכטער) דער חתן געהט, דער חתן געהט!

קיילה. (גיט אַקוק אויף פּנחס'ן) ס'איז אַ סימן אויף גוטס!

איך האָב געוואוסט, אַז דו וועסט היינט קומען, דו האָסט אָפּשר געזעהען די קינדער, וואָס?

פּ י נ ח ס. די קינדער? ניין, ניט געזעהען, איך האָב קיין צייט געהאַט, כ'האָב געהערט אַז די פאַבריקע איז פערמאַכט, בין איך בכיון געקומען טאַקי.

ק י י ל ה. (אַדערשראָקענע) וואָס רעדסטו, די מאַבאַטשנע פאַבריקע, וועה איז מיר, ווען, פאַר וואָס?

צ ב י ה. פאַר וואָס האָבען די קינדער דאָס גאָר ניט געוואוסט פון דעם?

פּ י נ ח ס. איך ווייס אויך ניט אויף געוויס, כ'האָב געהערט, אין גאַס דערצעהלט מען אַזוי.

צ ב י ה. מסתמא איז קיין אַרבייט ניטאָ.

פּ י נ ח ס. (זיצט ביים טיש) וואָס אַרט דאָס דעם ב"עה"ב? גאָר נישט, אַגרויסע דאגה האָט ער מיט וואָס די ווייב און קינדער צו קאָרמענען.

צ ב י ה. אָפּשר מעהר ווי צוויי הונדערט מענשען לעבען דאָך פון דער פאַבריקע.

ק י י ל ה. וועה איז מיר! אויב עס איז אמת, איז איין גאָט ווייס וואָס וועט זיין. פונפצעהן רובל אַ חודש — דאָס איז דאָך קיין קלייניגקייט.

צ ב י ה. אָפּשר איז מעהר ניט פערמאַכט געוואָרען אויף אַקורצע צייט?

ק י י ל ה. באַלד וועלען זיי קומען, וועלען מיר זיך אַלץ דערוויסען. (נאָך אַ קורצען שווייגען) צוויי הונדערט פאַרשוין !גרינג אויסצורייִדען: צוויי הונדערט מענשען וועלען בלייבען אָהן ברויט, אַזאַ ווינטער... (אין שטוב קומען אריין צייטעל, רשיל און קדיש צייטעל טראָגט אַ פּאַקעט איינגעוויקעלט אין א פאַפּיער) אָט זיינען די קינדער! (קוקט אויף זיי שאַרף אָן).

צ י י ט י ל. און רשיל. גוט נ'אָבענד!

קדיש. גוט יו"ט מאָג מען זאָגען.

ציִטעל. אַודאַי, גוט יו"ט איצט וועלען מיר זײַן יו"טדיגע?

קילה. מען האָט טאַקי פערשלאָסען די פאַבריקע?

קדיש. פון וואַנען ווייסטו דו?

צביה. פינחס האָט דערצעהלט, מען האָט טאַקי פערמאַכט?

רשיל. מען האָט בעצאָהלט פאַר די גאַנצע וואָך.

קילה. וועה איז מיר! דער טאַטע איז אַגאַנצען טאָג אַרומגעגאַנגען אין גאַס און האָט אַ גראָשען ניט פערדיענט (גיט אַ קוק אויפ'ן פעקיל) וואָס איז דאָס פאַר אַ פעקיל?

פינחס. מען האָט ניט געזאָגט אויף ווי לאַנג מען האָט פערמאַכט די פאַבריקע?

רשיל. די מאַמע וועט זײַן אין כעס, וואָס מיר האָבען אויסגעבראַט געלד.

ציִטיל. וועסט ניט זיין אין כעס, מאַמע? מיר האָבען געקויפט אַ פאַטשיילע.

קילה. אַ פאַטשיילע צו וואָס?

רשיל. איך האָב געוואוסט אַ פריהער, אַז זי וועט דאָס זאָגען.

ציִטעל. צו וואָס — מיר דאַרפען אַלע האָבען אַ פאַטשיילע, אַ טוך, אין די נאַקעטע שמאַטע קען מען דאָך שוין ניט געהן.

קילה. איך האָב זיך אַלץ ניט געוואָלט גלויבען אַז מען פלעגט זאָגען, אַז מען וועט די פאַבריקע פערמאַכען, אַזאַ אינגליק.

ציִטעל. (בינדט פאַנאַנדער דעם פעקיל) מען קען זיך דאָך לעבענדיגערהייד ניט בעגראָבען; אדרבא, זעה נאָר ס'אַר אַ מציאה מיר האָבען געקויפט...

פינחס. (שטעהט אויף) אַ סיערע, אַ שוואַרצע? (אַלע רינגלען אַרום ציִטלען).

ציִטעל. (מאַטערט זיך אויפבינדען דעם פעקעל) נו, פער־בונדען האָבען זיי!

קדיש. (נעהמט אַרויס פון קעשענע אַ פען-מעסערל און שנייט איבער די שטריקעל, אַלע קוקען און שווייגען. צייטעל נעהמט אַרויס אַ וואָלענע טוך, אַ גרויסע).

צביה. אַ גרויסע?

קדיש. אַ גרויסע.

קילה. אַ שעהנע טוך, — ניטאָ וואָס צו רײדען... טהײַער? וועה איז מיר, אָהן אַרבײַט...

צייטעל. (נעהמט פאַנאַנדער דאָס טוך) זעהט נאָר: אַגרויס!

צביה. זי איז גרעסער אפילו פון מײַן פאַטשײַלע.

קילה. ווי פיעל האָט איהר פאַרט בעצאָהלט.

רשיל. איהר זאָלט ניט זאָגען, צייטעל, זאָלען זיי שאַטצען.

פינחס. (קוקט דאָס טוך פון אַלע זייטען) שאַטצען — זאָגסטו?

קדיש. איך וויל טרעפען.

רשיל. שווייג, דו ווייסט דאָך.

קילה. (מיט אַ שוואַכער שטים) אַודאי צוויי רובל האַ? מען האָט אײַך בעצאָהלט פאַר די גאַנצע וואָך, האַ?

צייטעל. (קוקט אויף קיילה'ן) וואָס ביזטו אַזוי אומעטיג, מאַמע?

פינחס. ס'איז גאָר נישט.

קילה. וואָס רעדסטו מײַן טאָכטער? מײַן האַרץ שטאַרבט אין מיר אָב יעדע מינוט... אַזאַ ווינטער אַנ'אונגליק אַזוינער.

צביה. ניש-קשה אַ גאָט איז דאָ... איך שאַטץ אין צוויי רובל (טאַפּט דאָס טוך).

צייטעל. (טהוט איהר אָן אויף די פּלייצעס) אָבער גיט נאָר אַ קוק, ווי גרויס זי איז.

פינחס. איהר האָט בעצאָהלט, בעצאָהלט...—צוויי רובל מיט פופציג קאָפּ.

צ י ר ט ע ל. (צו רשיל'ען) כ'האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז זיי וועלען ניט טרעפען.

ר ש י ל. (צו קיילהן) מעסט נאָר אָן, מאַמע, (טהוט אָן דאָס טוך קיילה'ן אויף די אַקסלען) זעה נאָך סאַר אַשענקייט, דאַגה ניט, מאַמע,

ק י י ל ה. מיר איז אַלץ איינס די טוך, יענע טוך, וויפיעל האָט איר פאָרט בעצאָהלט.

צ י ר ט ע ל. פינחס, האָט געט־אָפען.

פ י נ ה ס. צוויי רובל מיט פּיפציג קאָפּיקעס?

ר ש י ל. מיט זעכציג.

פ י נ ח ס. אין צעהן קאָפּיקעס סך הכל ניט געמראָפען.

ק י י ל ה. (נעהמט הערונטער פון זיך דאָס טוך, קוקט אויף איהר מיט גרוים אגמת נפש) קינדער איהר וועט מיר פּאָלגען.

צ י ר ט ע ל. וואָס איז?

ק י י ל ה. טראָגט אָב צוריק די פּאַטשיילע.

ר ש י ל. וואָס רעדסטו, מאַמע?

צ י ר ט ע ל. מיינסט אין אמת'ן מען זאָל אָבטראָגען?

צ ב י ה. נו, קיילה, צו וואָס דאַרפט איהר דאָס? דער אויבערכטער וועט העלפען... די וועלט געהט שוין אונטער, וואָס?

פ י נ ח ס. מען וועט סיי וויבאַי ניט צונעמען צוריק.

ק ד י ש. די מאַמע דאַגהת שטענדיג; שטענדיג דאַגהת זי...

ק י י ל ה. מען דאַרף אָנווערען עפּעס וואָס (א קליינע שטילקייט) קדישל, קום וויין מיר די קראָם, וואו מען האָט דאָס געקויפט, וועל איך איהר אַליין אַוועקגעבען.

ק ד י ש. וואָס אַרט דיר?! (אַ קורצע דריקענדע שטילקייט הערשט איינינע מינוטען).

צ י ר ט ע ל. (טרערען שטיקען איהר) כיר האָבען געקויפט די

פאַטשײַלע פון דיינטוועגען, יעדער פון אונז האָט זיך צונויפגעלעגט, שיין דאָך לאַנג צײַט געװען צו קויפען אַנייע פאַטשײַלע! און איצטער... ווילסטו...

קײַלה. (מיט א שוואכע שטים) פון מײַנעט וועגען?... פאַר מיר? צו וואָס דאַרף איך?

צײַטעל. וואָס הייסט צו וואָס איך, ביזט קיין מענש ניט, וואָס?

קײַלה. איך?... אָך קינדערלאַך, איך וויל מעהר ניט ווי זעהן נחת אויף אייך, מעהר גאָרניט, אָהן דעם מאַכט מיר אויך ניט אוים; ווי איך געה אָנגעטאָהן, און וואָס איך געה אָנגעטאָהן מיר איז אַלץ איינס...

רשיל. וואָס הייסט אַלץ איינס! אויב מיר האָבען איין מאָהל געקויפט, קענען מיר דאָך ניט אַוועקגעבען צוריק, דער טאַטע וועט אויך גאָר ניט זאָגען.

קײַלה. דער טאַטע וועט אויך גאָר נישט זאָגען; — וואָס אַרט מיר, וואָס ער וועט גאָרנישט זאָגען — איך ווייס דאָך אַליין, וואו מיר האַלטען אין דער וועלט. אַזאַ ווינטער אָהן אַרבײַט, און דער טאַטע... וואָס איז מיט'ן טאַטען גופא?... דער טאַטע געהט אויך ב״ה אום לעדיג.

קדיש. און וואָס איז דאָ דער גאַנצער רעש? (טהוט אן ווידער דאָס טוך אויף די מאמעס פּלייצעס) זעה נאָר ווי עס קלייד דיר די פאַטשײַלע!

קײַלה. איהר ווילט מיר מאַכען פאַר אַ יונגע מן הסתם, האַ? כ'זאָג דאָך אייך געזאָגט, אַז ביי מיר איז רענט אָן דעם אויך; נאָר דער עיקר... (די ווערטער האָקען איהר זיך אב).

צביה. כען קאָן דאָך מיט אַמאָל ניט אויפהערען זײַן פאַטשקעטחאָזשע אויף אַמענשען.

קײַלה. זײַן פאַחאָזשע אויף אַמענשען... אמת מען קען ניט, נאָר שטעל דיר זיך פאָר: די פאַבריקע איז צוגעמאַכט, גאָט

דער לעבעדיגער ווייס, ווען עס וועט נאך ערשט זיין ארבייט פון דאס נייע—די גאנצע געלד זייערע, וואס זיי האבען בעקומען איז הלואי צעהן רובעלעס, און מען האט מיט אמאל אויסגעגעבען דערפון גאנצע דריי זילבערנע רובעל'ס, אויף אזאך, וואס מען דארף גאר ניט.

רשיל. מיר האבען בעקומען מעהר, ווי צעהן רובל.

ציטעל. די ערשטע זאך, מאמע, הערשטו שיין, אז מיר האבען בעקומען מעהר ווי צעהן רובל; צווייטענס קאסט די טוך ניט גאנצע דריי רובל, נאר אסך וועהניגער, און דריטענס זאג ניט: „אזאך וואס מען דארף ניט".

קילה. קינדערלאך, איהר פערגעסט זיך מן-הסתם עס געהט אווינטער—אזא לענג; וואס איז גאר אייערע געלד, וואס איהר האט בעקומען; אויף אחדש, אויף איין חדש. אסור צער אויב דאס וועט קלעקען, אויף הייליגע נאמנות אז ניט, גלייבט מיר אז ניט... דערצו פערדינט דער טאטע אויך אקאפיקע ניט, מיר וועלען דאך פון הונגער פארגעהן, חס וחלילה... (אדריקענ־דע שטילקייט, אלע בלייבען שטיין ארום טיש).

ציטעל. נשקשה: מיר וועלען פון הונגער ניט שטארבען.

קדיש. איך וועל ארויסנעמען פון באנק מיינע געלד, וואס דארף איך מיינע געלד—אויף נדן, וואס?

רשיל. און איך קאן אויך ארויס נעמען מיינע געלד.

קילה. איהרע „געלד" איהר קענט איהרע געלד? (מיט אביטערן שמייכעל). קיילעט מיר מיינע גענז!...

צביה. וואס איז דארטען אזוי? —אז זיי וועלען אי"ה פערדינען, וועלען זיי פון דאס נייע איינקלעקען אין באנק.

קילה. (ביטער) „מיינע געלד"—אכט רובעלעס, ווי די בערען, אביסינקע האט זי... כלעבען צביה, דו רעדסט, ווי אקינד

צביה. וואָס הײסט?

קיילה. אַך קינד אײנע... (אקליינע ווײלע שטיל, ווי צו זיך) רבש"ע, דו ווייסט דאך אַודאַי גוט...! זײנע פערדינסטען די גרויסע... אויף שונאים ניט צו ווינשען, געהט ב"ה אום גאַנ־צענע טעג, שרײַט מיט די לעצטע כחות זײַנע. לאָזט די גאַל און וואָס?!... (אין צווישעלס זײַט מיט טרערען) דיר ב"ה געהט שײַן 21־טער יאָהר אין... (האקט זיך אָפּ, אקוקגעבענדיג אין פינחס זייט) דיר וואָלט זיך אויך געוואָלט זײַן לײַטען גלײַך...

ציזטעל. פאַר מיר האָסטו ניט וואָס צו זאָרגען.

קיילה. (ווייזט אן אויף רשילה'ן) זי ב"ה איז קײן קלײן קינד: אַודאַי וואָלט זיך וועלען, זי זאָל אויך ניט אָבשטעהן פון לײַטישע קינדער, פאַר וואָס ניט? און דער גאַנצער גליק, אַז זי טהוט שוין אין פאַבריקע... אָט האָט זיך אײַך פלוטצלונג פער־וועלט גאָר אויסברײַנגען דרײַ זילבערנע רובלם...

ציזטעל. (אויפגערעגט) מיר האָבען נעקלעהרט אַז ס'וועט דיר הנאה טאָהן, אַדרבאָ... עטליכע טעג האָבען מיר בכיון בע־האַלטען פון דיר, אַז מיר ווילען עפּעס קויפען, און צום סוף... (שטאַרק) וואָס דאגה'סטו אַזוי, מאַמע? וואָס אַדרבאָ זאָג...

קיילה. (גיט אַ מאַך מיט'ן האַנד אין דער לופט) עט... (אַ שטילע).

ציזטעל. (זוצט ביים אויבען, דעם קאָפּ אַרונטער געלאָ־זען) אײן מאָהל אין צעהן יאָהר...

[שואל קומט אריין אין שטוב, א מענש פון א יאהר 45 פון הויכען וואוקס, די באָרד שווארץ, דאָס פּנים מאָגער, געקלײדעט אין א לאנגען מאנטעל מיט א וואלענער שאלקע אויפ'ן חאלז. הוסט אלע ווײלע, טראָגט אויפ'ן האנד פערשיעדענע אלטע קלײדער.]

שואל. גוט אָבענד! (קוקט זיך אַרום) וואָס זיצט איהר עפּעס ווי אָנגעבלאָזענע אַלע?

קיִילֶה. די קינדער זײַנען געבליבען אָהן אַרבײַט.

שוֹאֶל. לייגט אַוועק אויפ'ן שטוהל די קליידער — פאַנגט אָן אַרונטער צוציהען פון זיך דעם מאַנטעל) די פאַבריקע האָט זיך צוגעמאַכט!.. מען האָט דאָך דאָס געוואוסט אַ פריהער, מען האָט שוין לאַנג גערעדט דער פון אין גאַס, אַז מען וועט איהר צו מאַכען. אַלע אַרבײַטער האָט מען אָבגעזאָגט?

פִינְחָס. פערשטעהט זיך אָבגעזאָגט.

שוֹאֶל. (בלייבט אַ ווײַלע שטעהן אין מיטן חדר, אַלע קי־קען אויף איהם) בכן... (ער קלעהרט אַ ווײַלע) איז וואָס, עסט איהר זיך אָב אַזוי די האַרץ?

ציִיטעֶל. (אויפגערעגט) מיר האָבען איהר געקויפט אַ פאַטשײַלע, ס'איז נאָך ניט צײַט אַוודאי, וואָס? און זי הײַסט איהר אָבטראָגען צוריק אין קראָם.

שוֹאֶל. (קוקט דורך די פאַטשײַלע) מען וועט איהר ניט צו נעהמען קאַריק... ווי פיעל האָט איהר בעצאָהלט? ווער האָט אויסגעקליבען?

קיִילֶה. (צו שוֹאֶל'ן הײַנט, זאָג דו: האָט מען גערעדט אויסברײַנגען דרײַ רובל אין אַזאַ צײַט?

שוֹאֶל. דרײַ רובל קאָסט זי?

רשׁיל. צוויי מיט זעכציג.

ציִיטעֶל. זי האָט מורא...

שוֹאֶל. (פאַנגט אָן נאָך אַ קורצען שווייגען) וואָרט אַ־ווײַלע (גיט אַ וואָרף מיט די אויגען אַרום) איך האָב שוין לאַנג געקלעהרט אײַך דאָס צו זאָגען... מען דאַרף פּרובען, אַז עס האָט זיך שוין יע אַזוי געמאַכט. (מיט אַ זיכערען טאָן) אַוודאי ס'איז ניטאָ גאָר וואָס צו קלעהרען אַסך...

ציִיטעֶל. (פּרעהליך פּלוצלונג) וואָס רעדסטו דאָרטען, טאַטע?

שוֹאֶל. (קלעהרט, אַלע וואַרטען, וואָס וועט ער זאָגען) געלד איז דאָ... מען האָט אײַך בעצאָהלט אין גאַנצען די שכירות?

ר ש י ל. דרייצעהן רובל.

ש ו א ל. געלד וועט ניט אויספעהלען... און אויב עס וועט פעהלען!.. וואס הייסט עס וועט פעהלען... נו בלייבט עס וועלען מיר קויפען טאבאק, קינד, און מיר וועלען אליין אויסמאכען פאפיראסען; פאנ'אנדערטראגען וועל איך. און בכן וועט דער גאנצער ריוח בלייבען מיט אזא'ן אופן — בלייבען אין קעשענע.

ק י י ל ה. איך האב מורא...

ש ו א ל. ניטא וואס מורא צו האבען.

צ ב י ה. ס'איז א סכנה זאך פון דעסטוועגען.

ק י י ל ה. אודאי, א סכנה, איך האב מורא!

ש ו א ל. (גיט א מאך מיט'ן האנד) קיין שום סכנה. ניטא וואס מורא צו האבען... ווער וועט קומען א העך? קיינער קומט ניט.

צ י י ט ע ל. און וואו וועסטו פערקויפען די פאפיראסען?

ש ו א ל. כ'וועל פערקויפען: קנאפ בעקאנטע הייזער האב איך? כ'וועל טראגען איבער די הייזער.

ק י י ל ה. כ'האב מורא...

ש ו א ל. דו ביזט א נאר.

ק י י ל ה. עס שמעקט דאך מיט טורמע אזא זאך...

פ י נ ח ס. ניט אזא מורא!

ק ד י ש. ווער וועט וויסען דערפון.

ש ו א ל. אודאי... ווער וועט וויסען? קיין שום סכנה און אז מען יועט אונז חאפען, וועלען מיר זאגען, אז ס'איז זאקאזנע (פאר גבירה'שע הייזער) זאקאזנע מעג מען דאך?

צ י י ט ע ל. (פרעהליך) ביזט געראכט, טאטע! איינ'איינפאל, א גאלדענער, פאר וואס האבען מיר דאס ביז א העך ניט געטהאן, אט וואס?

ק י י ל ה. און קיין שום סכנות איז דא ניטא, זאגסטו?

ש ו א ל. (מיט א זיכערקייט) קיין שום סכנה (אין זייט

אין די קינדער) איהר וועט פערדינען מעהר ווי פיעל איהר האָט פערדיענט אין פאַבריקע.

ציניטעל. אוודאי... (אַ שטילקייט).

רשיל. נו איצטער מעג מען דאָך שוין אַדאַי קויפען אַ פּאַטשיילע, האַ?

שואל. (שאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ) בלי נדר, אַזוי האָב איך געזאָגט, און אַזוי וועט זיין, אם ירצה השם.

קיילה. וואָס זאָל איך ריידען... מיין האַרץ, זעצט אין מיר ווי מיט האַמערס, איך האָב מורא פון מיין מויל אַרויס צוברייני־גען, מיר וועלען זיך נאָך חס וישלום אונגליקליך מאַכען.

שואל. דו ביזט אַ נאַר.

ציניטעל. (שטעהט אויף און נעהמט דאָס טיך) זעה נאַר, מאַמע, די פּאַטשיילע, גיב אַ קוק; מיר האָבען געהאַנדעלט אַ מציאה...

רשיל. מעסט אָן אויף די מאַמען...

קיילה. איך דאַרף ניט...

ציניטעל. (שטאַרק פּרעהליך) מען דאַרף, מען דאַרף. (וויקעלט איין קיילה'ן מיט געוואַלד אין די פּאַטשיילע).

צביה. (און נאָך איהר קדיש) טראָגט געזונד!.. טראָג געזונד!..

[דער פאָרהאַנג פאַלט.]

צווייטער אקט.

די דיקרצה ווי אין 1-טען אַקט, האַלבען-טאָג-צייט, ציטעל זיטצט אין טאַבט פאַפּיראָסען, נעבען איהר זיטצט פינחס, אויף איינע פון די בעטען ליעגט שאָל, ער איז קראַנק, הוסט יעדער מאָל.

ציִיטעל. (צו פּינחס'ן נאָך אַ קורצען שווייגען)... ווי רעדסטו דאָס אַזוינס, אין אַ צייט, ווען דו געהסט אום לעדיג? דאָס איז איינמאָל געזעדט; און צווייטענס, איז דער טאַטע דאָך אַזוי קראַנק.

פּינחס. די פּאַפּיראָסען קאָנסטו דאָך דאַמאָלסט אויך מאַכען; און איך וועל דאָך אויך באַזונדער פאַרדינען, (אַ קליינע שטילקייט).

ציִיטעל. צו נעהם איך פאַר זיך די געלד צו, וואָס איך פערדין.

פּינחס. און דו מיינסט, אַז דאָס איז אַ חכמה אַ גרויסע, וואָס?

ציִיטעל. און וואָס וואָלסטו זאָגען, איך זאָל זיי לאָזען פון הונגער אויסגעהן. דער טאַטע זאָל אַזוי אויסגעהן ווי איטליכע האַ?

פּינחס. וואָס איז דאָס פאַר אַ רייד, פאַרשטעה איך ניט?

ציִיטעל. דער טאַטע איז מיר טהייער... און אַ הוין דעם...

פּינחס. און וואָס זאָג איך?

ציִיטעל. אויב אַזוי... (שאָל הוסט). איז נו אַדרבה זאָג אַליין: קען איך איצט קלאָרען אפילו וועגען חתונה האָבען? (שאָל הוסט). וואָס איז דיר טאַטע? (שטעהט אויף און געהט צו צום קראַנקענס בעט. קוקט זיך איין, ציקט מיט די אַקסלען, קעהרט זיך אום, און געהט אויף די שפּיטץ פינגער, אויף איהר פריהערדיגען אָרט). כ'האָב געמיינט, אַז ער שלאָפט ניט.

פּיִנחס. ער איז אויף.

צייִטעל. ניין, ער שלאָפט, פון שלאף הוסט ער דאָס. (פּויזע).

פּיִנחס. פריהער פלעגסטו מיר אַלץ זאָגען אַז ניין, ווייל איך האָב נאָך דעם פריזיוו ניט געפּטר'ט, און איצט...

צייִטעל. [קוקט שאַרף אויף איהם] ס'אַר אַ אונטערשייִד עס איז דאָס צווישען אַ פרעמדען און צווישען אַנ'אויגען קינד...

פּיִנחס. (אַביסעל פערלעגען)· אַנטקעגען וואָס זאָגסטו דאָס?

צייִטעל. איך זאָג דאָס אַנטקעגען דיר טאַקע, אַז דו וואָלסט געווען אַ זון, און דיין טאַטע וואָלט חס ושלום געלעגען קראַנק, וואָלט דיר אין קאָפּ ניט געלעגען אַזוינע זאַכען. קלעהרען אַפילו וועגען חתונה האָבען אין אַזאַ אופן טאָר מען אויך ניט... און אַחוץ דעם...

פּיִנחס. אַדרבאָ, איך האַלט זיך גאָר ניט פאַר אַ פרעמ־דען, אָבער... איך וועל בעסער ניט ריידען... (אַ קליינע ווײַלע שטיל אַרום. ער גלעט איהר די האָר). דו זעהסט אַזוי שלעכט אויס. (שטיל).

צייִטעל. (מיט אַ שמייכעל) אַראָב, פון וואַנען קען דאָס אַרויף?

פּיִנחס. (בויגט צו איהר קאָפּ צו זיך) אַמאָל ביזט דו געווען שענער... (קושט איהר).

צייִטעל. (אין כעס) לאָז מיר צו רוה; איצט איז ניט די צייט דערפון.

פּיִנחס. (פערשעמט) ביזט געערגערט.

צייִטעל. איך האָב דאָך דיר שוין געזאָגט, אַז דו ביזט אַ פרעמדער מענש, און דו קענסט דאָס ניט פיהלען, דאָס וואָס מיר איז...

פּיִנחס. (אויפגערעגט) איך... איך פיהל ניט דאָס וואָס דיר איז... איך?!..

צ י י ט ע ל. בכלל...
פ י נ ח ס. וואָס „בכלל", נאַר אַ פרעמדען האַלסטו מיך?
צ י י ט ע ל. איך ווייס נאָך אַליין ניט וואָס דו ביזט מיינער.
פ י נ ח ס. ביזט עפּעס אַ מאָדנע הײַנט. און איך הויב דיר ניט אָן צו פערשטעהן.
צ י י ט ע ל. איבעריגנס איז מיר ניטאָ וואָס צו פערשטעהן.
פ י נ ח ס. האָסט מיר הײַנט דערקענט, וואָס?
צ י י ט ע ל. ביזט גערעכט. איך האָב צו דיר קיין תענות ניט.
פ י נ ח ס. איך פערשטעה אַ וואָרט ניט... (ווענדט זיך אָב).
צ י י ט ע ל. ביזט מיר איצטער אפשר טײַערער, נאָך מעהר ווי פריהער; נאָר אַלץ איז אַ זאַך וואָס געווען...
פ י נ ח ס. (דערשראָקען) וואָס הייסט: וואָס געווען... וואָס מוטשעסט מיך... וואָס איז דאָס איז פּאַר אַ האַלבע ווערטער?
צ י י ט ע ל. איך רייד מיט האַלבע ווערטער, ווײַל איך וויל ניט די שטוביגע אָנמאַכען קיין עגמת נפש. אָט וואָס...
פ י נ ח ס. (אויפשטעהענדיג) מיר?... עגמת נפש... אויב דו האָסט מיט מיר וואָס צו ריידען, טאָ רייד...
צ י י ט ע ל. ביז וואַנען איך וועל נאָך קענען וועל איך שווײַגען. די האַרץ רײַסט מיר אוים אויף די מאַמען... און אפשר?...
פ י נ ח ס. מעהר וועל איך ניט פרעגען. דו...
ד ע ר ד אָ ק ט אָ ר. (קומט אַריין אין שטוב, אַ מענש פון אַ יאָהר 35, פינחס און צייטעל שטעהען אויף) גוט מאָרגען! דאָ איז דער חולה?
פ י נ ח ס. דאָ.
ד אָ ק ט אָ ר. [ציהט אוים פון זיך דעם מאַנטעל, זוכט אַנ־אָרט, וואו איהם אַוועק צו לייגען].
פ י נ ח ס. איך וועל איהם צו האַלטען. (דער דאָקטאָר גיט איהם איבער דעם מאָנטעל).
צ י י ט ע ל. לייג אַוועק דאַ אויפ'ן שטוהל.

דאָקטאָר. ניש־קשה, לייגט אַוועק וואו עס איז. (ער געהט צו צום קראַנקענס בעט) ער שלאָפט, ווער איז ער, אַייער אַ פאָטער?

פינחס. (געהט צו נעהענטער) איהר׳ער אַ פאָטער.

דאָקטאָר. אַצייט אַז ער איז שוין קראַנק?

ציטעל. שוין לאַנג אַז ער פיהלט אַ שטעכעניש אין האַרצען, נאָר אַנידער געלייגט האָט ער זיך ערשט אַ טאָג פיער.

דאָקטאָר. רעדט! מיט וואָס פערנעהמט ער זיך.

ציטעל. (מיט א ביטערען שמייכעל) ער האַנדעלט־מיט אַלט־וואַרג.

דאָקטאָר. [קוקט זיך אַרום] אין ער היסט?

ציטעל. וואָס הייסט געהוסט, ער הערט ניט אויף צו הוסטען. (שואל פאַנגט אָן צו הוסטען) אַזוי אָט שטענדיג ווי זיי הערען. [טרעט צו נעהענטער צום בעט] די שלאָפסט טאַטע? דער הערר דאָקטאָר איז געקומען, טאַטע!..

שואַל. (עפענט אויף די אויגען)

ציטעל. דער הערר דאָקטאָר איז דאָ.

דאָקטאָר. (נעהמט אָן שואל׳ן פאַר׳ן האַנד און טאַפּט דעם פולס) מען דאַרף איהם אַנידער זעטצען (צו שואל׳ן) וואָס איז אַייך.

שואל. די האַרץ... (ער סטאַרעט זיך אַנידערצוזעטצען).

ציטעל. [העלפט איהם זיך אַנידערזעטצען].

דאָקטאָר. (ציהט אַרויף דאָס העמד ביי שואל׳ן עטוואָס העכער. דערזעהט אַ דאַרען און איינגעהייקערטען קערפּער) אָפשר איז דאָ אַ ריינער האַנדטוך? [ער קלאַפּט מיט די פינגער איבער שואל׳ס ברוסט, איבערן פלייצע און ניעדריגער].

ציטעל. [לויפט הין און צוריק אין זוכט, זי נעהמט אַרונטער דעם איינגעשמוצטען האַנדטוך, וואָס היינגט ביים טהיר, בעקוקט און היינגט איהם צוריק] ניטאָ קיין ריינער האַנדטוך, ענטשולדיגט הערר דאָקטאָר...

דאָקטאָר. (קלערט אַ ווײַלע) גיט וואָס עס איז.

ציִיטעל. (זוכט נאָך אַמאָל, נעהמט אַרויס פון קאַ אָד אַ ריין העמד און טראָגט צו צום דאָקטאָר). איך וועל אָבריַיסען פון דעם.

דאָקטאָר. ניט נויטיג, ניט נויטיג. (ער נעהמט פון ציִי- טעלס האַנד דאָס העמד, לייגט איהר אויף שואלס ברוסט, און הערט דורך דעם שואלס אָטהעם) עס טהוט אייך וועה?

שואל. יע.

ציִיטעל און פינחס. (שטעהען ביידע נעבען בעט)

דאָקטאָר. שוין לאַנג אַז איהר פיהלט דעם וועהטאָג?

שואל. מעהר ווי אַ יאָהר, יאָ!

דאָקטאָר. און איהר זייט קיין מאָל געוועזען ביי אַ דאָק- טאָר, די גאַנצע צייט? איהר קענט זיך ווידער לייגען.

שואל. קיין מאָל ניט.

ציִיטעל. (לייגט אַנידער שואל'ן) ער האָט זיך קיין מאָל ניט בעקלאָגט...

דאָקטאָר. שעהן!.. אַ טינט און פעדער איז דאָ ביי אייך?

ציִיטעל. [צו פינחס'ן] האַפּ זיך אַריין צו אַ שכן בעט אַ טינטען פעדער.

פינחס. [אײַלענדיג] די מינוט.

דאָקטאָר. (צו שואל'ן) און דער קאָפּ טהוט וועה?

שואל. דער קאָפּ... אַלע גליעדער, יעדער גליעד בע- זונדער טהוט מיר וועה.

ציִיטעל. (רוקט צו אַ שטוהל), זעטצען זיי זיך העדר דאָקטאָר.

דאָקטאָר. (נעהמט פון איהר האַנד דעם שטיהל און זעצט זיך ענטקעגען קראַנקע).

שואל. ניטאָ קיין כוחות... ווי איך אַמיצער וואָלט זיי צוגענומען...

ד אָ ק ט ר. גענוג, רעדט ניט קיין סך (פינחס קומט צוריק מיט טינט אין אַ פעדער אין האַנד, נאָך איהם קומט אריין קיילה).

פ י נ ח ס. (טראָגט אונטער דעם דאָקטאָר די טינט און פע־דער) צו צווייען געמוזט לויפען, אײדער איך האָב געקראָגען.

ק י י ל ה. (געהט צו צום בעט און שטעהט אָהן ווערטער).

ד אָ ק ט אָ ר. (צו ציטלען) דאָס איז אייער מוטער?

ק י י ל ה. יע... וואָס איז הערר דאָקטאָר? וואָס? ס'איז דאָ אַ האָפנונג ער זאָל אין גיכען פון בעט אַראָב?

ד אָ ק ט אָ ר. איך דיינק...

ק י י ל ה. ווי געפינט איהר איהם?

ד אָ ק ט אָ ר. די ברוסט איז איהם שוואַך... ער האָט קיין כח...

ק יי ל ה. (שאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ) פון וואַנען זאָל ער האָ־בען כח...

ד אָ ק ט אָ ר. (נעהמט אַרויס פון טאַש אַ קליין ביכעל, לייגט אויפ'ן קניע און שרייבט. אין שטוב איז שטיל) ער האָט קיין מאָל געשפּייט מיט בלוט? (קוקט אויפ'ן חולה).

צ יי ט ע ל (גיט זיך אַ טרייסעל).

ק י י ל ה, ניין, (שפּייט אויס אָן אַ זייט).

ד אָ ק ט אָ ר. (רייסט אַרויס דאָס פערשריעבענע בלעטיל פון ביכעל) דאָ האָב איך אייך פערשריעבען אַ רעצעפּט, איהר וועט אַוועקגעבען מאַכען איהם, אין אַפּטייק. אײנמאָל אין צוויי שעה צעהן טראָפּען אין אַ טעה לעפעלע וואַסער. (קוקט אַרום) דאָ מאַכט כען בייַ אייך פּאַפּיראָסען, וואַרשיינליך אין שטוב הערט זיך דער מאַכאַק. דאָס איז אַם געפעהרליכסטען פאַר קראַנקע (אין קיילה'ס זייט) און איבערהויפּט פאַר אַזאַ שוואַכע ברוסט ווי בייַ אייער מאַן איז...

ק י י ל ה. (דורך טרעהרען) דער ביטערער מזל מיינער, דאָס

איז אונזער גאַנצע פּרנסה... אונזער שטיקעל חיונה... פריהער פלעגט ער עפּעס פאַרדינען—די קינדער האָבען געטאָהן אין פאַב-ריקע—געקאַפּאַיעט זיך...—אַנ'אַרבעט אַפינסטערע... אָהן הערצער זיינען זיי געבליבען...

צ י י ט ע ל. איך בין געזונד; איך פיהל מיך גאָרנישט. איך...

ד אָ ק ט אָ ר. אָבער דער טאַבאַק דאָס איז „אַ סם" פאַר'ן קראַנקען רייכע גיפט, און אויב איהר ווילט נאָר, אַז ער זאָל געזונד ווערען, זאָ מוזט איהר זעהן דעם גיפט צונעהמען, ער האָט געקעט בלויז צוליעב דעם טאַבאַק אַליין זיך אַנידערלעגען.

צ י י ט ע ל. אֶפשר קאָן מען איבערצאַמען מיט אַפּאָר-האַנג.

ק י י ל ה. וואָס איבערצאַמען?

צ י י ט ע ל. צווישען טיש און צווישען בעט פאַרהענגען מיט אַפּאָרהאַנג.

ד אָ ק ט אָ ר. (מיט אשמייכעל) דאָס וועט גאָר נישט העלפען (נעמט זיין מאנטעל).

ק י י ל. (זוכ המאין קעשענע, רופט אָב צייטלען אַ זייט.)

ד אָ ק ט אָ ר. (בעמערקענדיג וואָס קומט פאַר) מען דאַרף ניט; ס'איז ניט נעטהיג קיין געלד, (קיילה און צייטעל בלייבען אווילע פערוואונדערט שטעהן אויף איין אָרט, קוקען אויפן דאָקטאָר.)

ק י י ל ה. אַ... אַדאַנק, מחמת דעם האָבען מיר טאַקע ביז אַהער ניט גערופען קיין דאָקטאָר... משמרת חולים רעצעפּ-טען... (עס האקען איהר זיך אָפּ די רייד.)

ד אָ ק ט אָ ר. אַ דאָקטאָר האָט איהר גערופט רופען. עסען קענט איהר איהם געבען וואָס ער וועט וועלען אויסער ביטערע זוי-ערע ניט. און דער טאַבאַק אָט וואָס... מאָרגען וועל איך קומען נאָך אַמאָל... אַגוטען טאָג... (געהט אָב).

צ י י ט ע ל. אַטייערער מענש.

פִּינחס. אַגוטער מענש.

קִילָה. (נאָך אקורצען שווייגען) וואָס האָב איך געקענט טהאָן און וואָס האָב איך געוואָלט טהאָן... איך האָב אין קעשענע סך הכל געהאַט עטליבע קאָפּיקעס, האָב איך איהם געצִיטערט צו געבען טאָמער ווערט ער אין כעס און ווִיל גאָר נִיט נעהמען... נאָר זעה נאָר, ווי ער האָט אַלין פערשטאַנען!

פִּינחס. איך ווִיל געהן און אוועקגעבען דעם טינטען פעדער, (נעהמט דאָס טינט און פעדער און געהט אַרויס,)

קִילָה. (צו שואלן) נו ווי פִילסט זיך איצטער?

שׂואל. (קרעכצעט).

קִילָה. אַזוי שלעכט איז דיר?...

שׂואל. (רעדט מיט גרויס מאטערנעס) כ'האָב געזאָגט אַז דער טאַבאַק... דער טאַבאַק פרעסט מיר אויף... מיין קוילער... מיין... (פערהוסט זיך)...

צִיִטעל. אֶפשר זאָל מען בעטען ביי צביהן זי זאָל אָב-טרעטען איהר שטוב, און ביז וואַנען דער טאַטע וועט געזונד ווע-רען, וועט זי שלאָפען דאָ ביי אונז.

קִילָה. מען קען דאָס פון איהר ניט פערלאַנגען, זי איז דאָך מיט אַ קליין קינד. וואו איז זי יעצט?

צִיִטעל. (בלייבט שטעהן—טיף פערטראַכט).

קִילָה. (צו ציטען מיט דאגה) וואָס האָסטו זיך אַזוי פערקִי'ערט? (קוקט דורכדרינגענד אויף איהר).

צִיִטעל. (האַפּט זיך אויף) אָט אַזוי..! גאָרנישט, וואָס זשע וועט זיין?

קִילָה. גאָט וויים.

צִיִטעל. איבערצאַמען דאַרף מען, מען מוז.

פִּינחס. (קומט אַריין).

צִיִטעל. מען דאַרף אַרויסנעהמען די איבריגע געלד פון באַנק, וועט דאָס זיין אויף אַ דאָקטאָר, און אויף רפואות...

פ י נ ח ס . (נעהמט ארויס פון קעשענע אהאַלבען רובל און דערלאנגט קיילהן) נאַט אייך געלד, מען דאַרף באַלד געהן מאַכען דעם רעצעפּט.

ק י י ל ה . (זיפצט זיך אב, נעמט ביי איהם דאָס געלד) כ'וועל דיר אַוועקגעבען אם יִרְצֶה הַשֵּׁם... נשקשה... דער אוי־בערסטער האָט זיך נאָך אין גאַנצען ניט אָבגעטאָן פון אונז... וואו איז די פּאַטשיילע, מיין טאָכטער... זיין חסד איז נאָך געניג גרויס... (זוכט מיט די אויגען ארום) די אלטע פאַטשיילע מיין קינד גיב מיר...

צ י י ט ע ל . (טראָגט איהר צו די פּאטשיילע).

ש ו א ל . (מיט א שוואכע שטים) קיילה!... קיילה!...

ק י י ל ה . (געהט צו).

ש ו א ל . אפשר קאָנסטו מיר קויפען אַנ'אַפּלעצין... אַנ'אַפּלעצין אָה, אַברעקיל אַפּלעצין... כ'וואָלט זיך גאָר מחיה געווען... וואָס האָט דער דאָקטאָר געזאָגט?

צ י י ט ע ל . וועסט אין גיכען געזונד ווערען זאָגט ער.

ק י י ל ה . (צו צייטלען) מיר דאַכט זיך אַז ביי דיר איז געווען קליין געלד; גיב מיר אויף צוקאַוועסין.

פ י נ ח ס . אפשר דאַרף מען אַריבערגעהן אין משמרת חולים, נעהמען ביי זיי אַצעטעל?

צ י י ט ע ל . (דערלאנגט קיילהן עטליכע קופּערנא מטבעות) כל זמן מען קען דאַרף מען אַהין ניט געהן.

ק י י ל ה . (זיפצט געהט ארויס).

צ י י ט ע ל . (דעקט צו מיט א ביגען פּאַפּיר דעם טאַבאַק וואָס ליגט אויפן טיש) מען מוז דאָס נאָך האַלטען דעם סם אויפן טיש... אַנ'איינגעגעם מלאך המות! אַך... ווי ווערט מען פטור פון איהם. (זעצט זיך ביים טיש, און שפּאַרט זיך אָב אויפן האַנד).

פּינחס. (זעצט זיך נעבען איהר) וואָס בינסטו אַזוי צוקלעמט?

ציפּטעל. לאָז מיר צורוה... לאָז... (דריקט מיט די האנד אויפֿן ברוסט. (אַדריקענדע שטילקייט).

שואל. (הוסט).

ציפּטעל. (שטעהט אויף, געהט צו צום קראנקענס בעט), טאַטע אֶפשר וועסטו נעהמען אַביסל מילך? ער שלאָפט שיין ווי־טער כ׳וויים אַליין ניט צו ער שלאָפט דאָס אַלץ, צו דאָס איז פון שוואַכקייט, ווי שווער איהם איז צו אַטהעמען!

פּינחס. (געהט צו צום בעט) ער שלאָפט דאָך, דו זעהסט ניט. (קערט זיך ווידער אום אויפֿן אָרט).

ציפּטעל. (קערט זיך אום פֿון קראנקענס בעט) גאָט ווייס ווען ער וועט בעסער ווערען! (זעצט זיך אנידער פער־הוסט זיך).

פּינחס. דו האָסט אויך אָנגעהויבען הוסטען די לעצטע צייט. . ביזט אַזוי אַראָב פון צורה... (ראָיעט מיט׳ן פינגער אין דעם טאַבאַק) דאָס ציהט אַלץ אין זיך אַריין אָט דעם שטויב פון טאַבאַק. דאָקטוירים זאָגען, אַז דאָס איז אַגעפֿערליכע זאַך צו די לונגען...

ציפּטעל. (פֿערקלערט זיך שטארק).

פּינחס. ביזט אומעטיג... און פאַר וואָס קען איך ניט קלוג ווערען, אַז איך זיצ׳ן לעבען דיר, רייסט מיר עפּעס האַרץ, מיר ווערט אַליין אויך אומעדיג, ניט וויסענדיג פאַר וואָס, מיר האָבען דאַכט זיך געדאַרפט זיין פֿרעהליך. פערקעהרט... דו זאָגסט אֶפשר...

ציפּטיל. (אויפגערעגט) הער אויף... ס׳איז מיר איצט שווער אויסצוהערען אַלע רייד, (קלערט אויילע) איצט דאַרף מען שיין אָן אַלץ פערגעסען. אַ מאַך טאָהן מיט׳ן האַנד אויף אַלץ...

פּינחס. (שפּארט איין מיט די אויגען אין איהר) אוידער

דער דאָקטאָר איז געקומען האָסטו רק אָנגעהויבען מיט אַהאַלבען לשון וואָס איך האָב אַ וואָרט ניט פערשטאַנען, און איצט ווידער נאָך אַ מאָל די זעלביגע, שוין דריי יאָהר אַז מיר קענען זיך, און דו דערערדסט רק עפּעס ניט... עפּעס בעהאַלסטו פון מיר, און דו נעמסט מיר דערמיט אַשטיק האַרץ אַרויס... דו מיינסט אַז אַזאַ נאַר בין איך, אַז איך פערשטעה גאָר נישט... איך פערשטעה גוט...

ציִיטעל. וואָס פערשטעהסטו?

פּינחס. איך פערשטעה גוט... אַחוץ דעם טאַטענס קראַנקהייט איז דאָ עפּעס פאַראַן נאָך אַזאַך, און דערמיט שטיקסטו זיך, ווילסט מיר נים אויסזאָגען, האָסט מורא... און פאַר וואָס זאָל איך דאָס ניט וויסען? איך מעג דיכט זיך אַלעס וויסען...

ציִיטעל. האָסט אַטועת, דו פערקלערסט, ער ווייס ויאָס... אָבער דו האָסט אַטועת—איך זאָג דיר נאָך אַמאָל...

פּינחס. אויב אַזוי, וואָס זשע נעמסטו מיר מיין געזונד אַרויס?

ציִיטעל. אַז איך וועל דיר אויסזאָגען דעם גאַנצען אֶמת וועט דיך אַסך מעהר געזונד קאָסטען, ווי איצטער... (פאַר הוסט זיך).

פּינחס. מיר דאַרפסטו אַלץ דערצעהלען...

ציִיטעל. (שטעהט אויף און גיט אקוק צום קראנקענס בעט) און וואָס וועט דערנאָך זיין... ער שלאָפט (קעהרט זיך אום אויף איהר אָרט) וואָס וועט דער נאָך זיין? (שטיל)

פּינחס. (ענערגיש) בעסער וועל איך שווייגען...

ציִיטעל. אויב דו עקשהנת'ט זיך איין וועל איך דיר דערצעהלען (שטיקט זיך מיט די ווערטער) ביי מיר איז נאָך אַלעמען.

פּינחס. (ערשראָקען) וואָס נאָך אַלעמען.

צ י ְי ִט ע ל. (קוקט זיך ארום ווערט טוידטבלאַס) מיר איז ניט גוט...

פ י נ ח ס. וואַס ביזטו אַזוי בלאַס געוואָרען מיט אַמאָל...

צ י ְי ִט ע ל. (פאנגט אן זיך טרייכלען אין קעלט) איך האָב געזאגט... (מיט טרערען) איך האָב געמיינט אַז איך וועל קענען... סוף כל סוף נאָך אַזאַ ביטערן, פינסטערן לעבען, אַמאָל אייסרוהען די ביינער, לעבען אַ לעבען מיט מענשען גלייך: — אָבער איצט... (גיט א היסט שפייט אוים מיט בלוט) נאַ דיר נאַ... גיב אַקוק...

פ י נ ח ס. (פערווירט) וואָס?... בלוט... דו שפּייסט מיט בלוט?!...

צ י ְי ִט ע ל. גענוג איצט, זיץ און וואַרט אויף איין זאַך נאָר...

פ י נ ח ס. (ערעגט) דאָס איז שוין לאַנג... אַז דו... שוין לאַנג?... און דו רעדסט אַוואָרט ניט, וואָס האָסט דו ביז ערסט אַוואָרט ניט דערצעהלט... מען האָט דאָך געדאַרפט פרעגען אַ דאָקטאָר...

צ י ְי ִט ע ל. (ווישט די אויגען) וואָס האָב איך וואָס צו פרעגען? וואָס וועט שוין איצט העלפען דער פרעגען? זאָ ווי זאָ איז דאָך אַזאַך וואָס פערפאַלען... צו וואָס איז די רייד...

פ י נ ח ס. (שלאָגט איהר איבער) וואָס רעדסטו נאַרישקייט וואָס רעדסטו?... מען מוז... (דער קול האַקט זיך אים אָב) וואָס רעדסטו אַזיינע רייד?... (ער ווינט, זיך אָבשפּארענדיג אויפן האַנד).

צ י ְי ִט ע ל. וואָס זאָל איך דערצעהלען... און צו וואָס זאָלסטו זיך אָבעסען די האַרץ, און צווייטענס... האָץ דו ביזט אַנ'איינענער מענש,—פון דעסטוועגען... צו וואָס זאָל איך דיר דערצעהלען, אַז איך בין אַ געפערליכע!...

פ י נ ח ס. אָבער הער זיך אויף צו מאַכען נאַריש—הער אויף

בּיִט נאָך ניִט אַזאַ געפערליכע... דו וועסט נאָך ווערען געזונד! גלויב מיִר, צייטעל, דו וועסט זיין אַגעזונטע...

צ י י ט ע ל. טו פאַר וואָס ביזטו אַטויטער געוואָרען, דער־זעהענדיג די בלוט?

פ י נ ח ס. אַטויטער?!... איך האָב זיך דערשראָקען... בלוט אַשפּילכעלע איז דאָס וויאָס (אשטילקייט)?

צ י י ט י ל. אַז איך וואָלט דאָס געקענט אויף אַ חדש, אויף איין חדש דאָן... ניִט אָנזעהן דעם טאַבאַק... אַרויסרא־פען זיך דאָ פון קעלער... איך פיהל, איך פיהל... אַז דער טוידט...

פ י נ ח ס. (שלאָגט איהר איבער) וואָסער טוידט, רייד ניִט אַזעלכע רייד, איך בעט דיר, זאָג בעסער, ווען האָסטו זיך אַרום געזעהן, אַז דו ביזט קראַנק?

צ י י ט ע ל. נאָך אין פאַבריקע האָב איך געפיהלט ווי איין וועהטאָג... די טאַבאַק האָט זיך מיר ביסלעכווייז, אַלץ מעהר און מעהר אַיינגעגעסען אין די ביינער, געשפּאַרט נעשפּאַרט אויפן האַר־צען, נאָר דאַרטען האָב איך אויף דערויף ניט געקוקט; צווישען מענשען פיהלט זיך דאָס אַזוי ניִט: אויפן זינען איז מיר ניִט אַרויף געקומען אַז איך בין אַ מענש אַפּערלאָרענער... נאָר דאָ איז מיר אַלץ קלאָר געוואָרען מיִט אַמאָל...

פ י נ ח ס. אין פאַבריקע נאָך, (אדריקענדע שטילקייט, (ערעגט) צייטעל! (נעהמט איהר אָן ביים האנד).

צ י י ט ע ל. וואָס.

פ י נ ח ס. (מיט א זיכערע שטים) דו וועסט זיך פון דאַנען אַרויסקלייבען, אויף אַ חדש צייט וועסטו זיך פון דאַנען אַרוים קלייבען—דו הערסט?

צ י י ט ע ל. (קוקט איהם אן) וואוהין? מיִט וואָס?

פ י נ ח ס. מיר וועלען אויפזוכען אַוואַרעמען צימער... דו

ווערסט זיך אַרויסקלײַבען... איבערגעוואלד וועל איך דיר אַרויס נעהמען פון דאַנענט.

ציִיטעל. און דער טאַטע?

פּינחס. דו קענסט איהם מיט גאָר ניט העלפען. און רשיל איז דאָך אין שטוב.

ציִיטעל און ווער וועט זײַ געבען אויף חונה?

פּינחס. איך... (ענערגיש) צײַטעל! (ציהט איהר פאַר'ן אַ־בל) פאָלג מיך, דו מוזט מיר פאָלגען... איך וועל פערדינען... איך פערדינען דאָך... וואָס ווערסטו צו לייגען?..

ציִיטעל. און מיט וואָס וועל איך לעבען... איך וועל דאָך גאָר ניט טהאָן... מען דאַרף דאָך לעבען!..

פּינחס. (נעהמט איהר אָן פאַר'ן האַנד) גיב אַ קוק (ווייזט אויף זיין רעקעל) מײַן סירדוציק, מײַן לעצטען סורדוציק! וועל איך פערקייפען, צו וואָס דאַרף איך איהם?.. (רייסט אַרונטער פון זיך דעם זײַגער מיט דער קייטעל) דאָס דאַרף איך אויך ניט... אַלץ פערקויפען!... ביזן לעצטען פאָרעם זיך פערקויפען, און דו ווערסט זיך קענען אָברוהען!.. דו הערסט צײַטעל?..

די פאַבריקע, און ווער איז שולדיג אין דעם? ווער האַ? דו האָסט מיר די מינוט געדאַרפט דערצעהלען (דורך טרעהרען) איך וועל דיר לאָזען פאַלען... איך... דו ווייסט, דוכט זיך, דו קאָנכט מיך,—דו קאָנסט מיר נאָך ניט צײַטעל... (טרייסעלט איהר האַנד) איך זאָג דיר, אַז דו קאָנסט מיר נאָך ניט... איך זאָג דיר...

(שטיל. ער קוקט איהר שאַרף אָן).

ציִיטעל. די מאַמען קען איך דאָס ניט דערצעהלען... איך קאָן דעם טאַטען אַזוי ניט לאָזען, און צווייטענס—ווי אַזוי?.. שוין וועל איך קענען אפילו אויף אַמינוט לאָזען אָט די שטוב אַזוי?.. (פערקלעהרט זיך אַ רגע) איך קען דאָס די מאַמען ניט דערצעה־לען, איך קען ניט...

פערזאנען

שאוּל	אַ העֶנדלעֶר פון אַלטעֶ קלײַדעֶר, אַלט 45 יאָהר
קֵיילֶה	זײַן װײַב.
קַדִישׁ	אַ זוהן } אַצווילינג — 15 יאָהריגעֶ.
רַשִׁיל	אַ טאָכטעֶר } אַצווילינג — 15 יאָהריגעֶ.
צְבִיָה	אַ שכנה זײַעֶרעֶ װאָהנט אין שטוב — 19 יאָהר
פִּינְחָס	אַ מולעֶר 22 יאָהר.
דָאקטָאר	

קומט פאר אין אגרויסע שטאדט אין ליטא.

אין שואלס דירה.

אקליינע שטוב אין אַקע'ער, דריי פענסטער פֿיערקאַנטיגע אין דער לינקע וואַנד קוקען אַרויס צום חויף צו, נעבען די פֿענסטער — אַ טיש רעכטס:—פֿין אַריינגאַנג אַ פשעפערעניע און אין איהר אַטהיר דאָרט איז צביהס דירה, צווישען פשעפערעניע און די טהיר שטעהן צוויי בעטען.

די פאָדלאָגע איז צובראָכען, ערטער וויז געהן די ברעטער פאַ-נאַנדער. אין דערלענג פון שטוב איז אויסגעהאַנגען שטריק און אויף זיי טריקעט זיך וועש, און גלאַט שמאַטעס. ניט ווייט פון טהיר אויף אַ בענקעלע שטעהט אַ מולטער צום וואַשען.

חנוכה צייט.

פּ י נ ח ס. ציַיטעל!..

צ יַ י ט עֶ ל. בשום אופן ניט! (פערצווייפעלט) וואָס ס'וועט זײַן וועט זײַן...

ש ו אֶ ל. ציַי-טעֶל.

צ י י ט עֶ ל. (גערט צו)

ש ו אֶ ל. (שווער) מיר איז זעהר שלעכט.. האָט מען געבראַכט די רפואות?

צ י י ט עֶ ל. מען איז אַוועק, טאַטע, אין אַפּטייק. ס'איז דיר אַזוי שלעכט, טאַטע?

ש ו אֶ ל. וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאָר?

צ י י ט עֶ ל. דער דאָקטאָר האָט געזאָגט, אַז דו וועסט אין גיכען געזונד ווערען (פּינחס גערט צו צום בעט).

ש ו אֶ ל. (מיט אַ זיפץ) גאָט וויים, אַ-אַה, גאָט וויי-ם... פּינחס?..

פּ י נ ח ס. איך, וואָס מאַכט איהר?

ש ו א ל. אַז איך וואָלט געקענט אויף אַ רגע... אַרויסגעהן פון דאַנען... אויף אַ רגע... איך האָב קיין אַטהעם ניט... איך ווער אַ דערשטיקטער... דער טאַבאַק... (שלאָפט איין).

צ י י ט עֶ ל. (שטיל) ער איז אַנטשלאָפען געוואָרען (טרעט אָב פון טיש אויף די שפּיטץ פינגער. הינטער איהר גערט נאָך פּינחס)

פּ י נ ח ס. (נאָך אַ קליינעם שווייגען) מײַן זייגער וועל איך מעהר ניט טראָגען... ניט טראָגען איהם מעהר...

ק י י ל ה. (קומט אַריין) נו וואָס הערט זיך? אַ האַלבען רובל קאָסט די רפואות; אין אַ האַלבע שעה אַרום וועט זײַן פאַרטיג... ווי האָט ער געשלאָפען? (גערט צו צום בעט) ער שלאָפט... רק ער שלאָפט, וואָס שלאָפט ער דאָס רק? (טרעט אָב פון בעט) אפשר וועט זיך גאָט מרחם זײַן, — (קוקט זיך איין אין ציַיטלען) וואָס איז מיט דיר? זעה ס'אַר אַ צורה דו האָסט?

צ ײַ ט ע ל. וואָס פאַר אַ צורה זאָל איך האָבן? די גרויסע נחת... האָסט וואָס געגעסן, מאַמע? דו האָסט דאָך אַ גאַנצען טאָג נאָך אין מויל ניט געהאַט...

ק ײַ ל ה. איך?... ביזט גאָר אַ קינד; וואָס האָסטו זיך פער'דאגה'ט פאַר מיר?... (צײַטעל טרעט אָב אין אַ זייט און רייבט די אויגען) הער אויף צײַטעל, וואָס קאָן מען העלפען? אֶפשר וועט דער אויבערשטער פאָרט רחמנות האָבען... און דו האָסט עפּעס געגעסען?...

צ ײַ ט ע ל. כ'האָב געגעסען....

ק ײַ ל ה. (פערצווייפעלט) קלערען... ווי אַ מענש טאָר דאָס ניט קלערען... ווי מען טאָר דאָס ניט... איך האָב געמיינט: אָט די קינדער ווערען גרעסער... וועט אַביסעלע גרינגער ווערען... און האָסט דיר הײַנט מיט אַ מאָל... די קינדער אָהן אַרבײַט, ער קראַנק... מהו... (צו געדעקט דעם טאַבאַק) און זי — אוהה פנים, ווער זעהט ווי זי ווײַזט אויס, אַז עס וואָלט זיך דאָך עפּעס מאַכען אנ'אַנדער מין פאַבריקע, אַנ'אַנדער סאָרט אַרבײַט... וועלכע עס איז און איצט גאָט ווייס... וואָס זאָגט מען אין שטאָדט ס'איז גאָר קיין האָפנונג ניטאָ מעהר...

פ ײַ נ ח ס. די פאַבריקע... וואָס איז די גליקען אינפאַבריקע?... וואָס האָט מען פון איהר?..

ק ײַ ל ה. וואָס רעדסטו עפּעס?.. סטײַטש וואָס האָט מען פון איהר; און ברויט דו שפּיעלסט זיך הײַנטיגע צײַטען וואָס? ווי ניט, וויפיעל זיי האָבען דאָרט ניט פערדיענט האָבען זיי פאָרט פערדיענט; פון דעסט וועגען ווי זאָגט מען, איז אַלץ געוועזען מיט אַ דרך... איך אַליין...

ש ו א ל. קײַלה!.. קײַלה!.. דו ביזט דאָ?

ק ײַ ל ה. (געהט צו צום בעט) דו ווילסט עפּעס וואָס?

ש ו א ל. (שווער) ס'איז מיר שלעכט... שלעכט... איך

ווער אַ דערשטיקטער... כ'האָב ניט מיט וואָס צו דישען... אפשר איז דאָ אַנ'עצה וואָס ניט איז...

פינחס. אין הקדש אפשר?..

קיילה. אין הקדש' אויב מען, וועט צונעהמען.

שואל. (זיפצט) נ-ניין... ניט אין הקדש... דאָ אין שטוב... ס'איז מיר שלעכט... די כוחות געהען מיר אויס... ברייננט די רפואות... דעם טאַבאַק, נעהמט צו... אי... דער דאָקטאָר... וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאָר?

קיילה. וואָס פאַר אַנ'עצה קען מען זיך געבען? ווע איז מיר, וואו וועגדט מען זיך, צו וועמען ווענדט מען זיך!..

שואל. ניט אין הקדש נאָר... ניין... דאָ אין דער היים... ביי זיך אין די אייגענע פיער ווינקלען, דאָ... ווער ווײס... אויף מײַן אײגענע בעט... (פויזע).

קיילה. אפשר דיר געבען עפּעס וואָס אין מויל, שואל, האָ? ער שלאָפט ווײַטער, אַפערמאַטערטער געוואָרען. פון שוואַכ־קײַט, אַלץ ער שלאָפט... (טרעט אָב פון בעט) די שטוב, די שטוב, קוילעט איהם אַ עק (קוקט זיך אַרום) אַגעזונדער קען דאָ קראַנק ווערען, אַפשיטאָ שוין אַ קראַנקער מענש, און נאָך מיט אַזאַ קראַנקער האַרץ ווי ער איז... אפשר זאָל מען אויפזוכען אַנ'אַנ־דער דירה? מען וועט אַרויסנעהמען די קינדערשע געלד פון באַנק...

פינחס. מען מוז דאָס טהאָן, אַז מען מוז, מוז מען, האָן איבערגוואַלדה, דאַרף מען זעהען אַ דירה.

קיילה. איבער געוואַלד... אָבער וואו זוכט מען? אפשר וואָלט מען געקענט האָן קריגען אַ קעלער, אַ העכערען אַביסל, ניט אַזוי טיעף אין דר'ערד. די פענסטער זאָלען לכל הפחות אַרויס צום גאַס צו (פערטיעפט זיך אין איהרע געדאַנקען) אַזאַך וואָס קען ניט געמאָהלט זײַן...

פינחס. צייטעל טאָר דאָ אויך ניט זײַן.

קיילה. אַדאַי טאָר זי ניט, מיר טאָרען דאָ קיינער ניט זײַן, דאָ איז אַ סם המות פֿאַר אַלעמען ב"ה.

פינחס. ניין, זי די ערשטע טאָר ניט זײַן... זי טאָר ניט; זי שפּילט דאָ מיט'ן לעבען, דאָ אין קעלער, דאָ...

קיילה. אַודאַי... זי איז אַ שוואַכע... קוים וואָס די נשמה האַלט זיך נאָך אײַן אין איהר...

פינחס. איהר קאָנט גאָר איהר ניט פערשטעהן, איהר ווייסט ניט... זי טאָר ניט; זי מוז עטלויפען פון דאַנען... עטלויפען מוז זי... איך וועל אַליין זעהען, זעהען, אַז זי זאָל פֿון דאַנען עטלויפען...

קיילה. (אַ דערשראָקענע שפּאַרט זי איין די אויגען אין פינחס'ן) וואָס איז, רייד גאַנצע רייד, איך ווער משוגע. וואָס בע־האַלט מען פון מיר?.. האָט זיך עפּעס געטראָפען וואָס?

פינחס. עס האָט זיך גאָר נישט געטראָפֿען, גאָר נישט, אָבער זי.

קיילה. (געפּיהלפּאָל) זאָג מיר, דערצעהל מיר נאָר וואָס האָט זיך געטראָפען?.. דערצעהל... מיר וועסט ניט אָבנאַרען.. איך בין דאָך אַ מאַמע!..

פינחס. (גאַנץ פערלאָרען) גאָר נישט, גאָר נישט, קיין שום זאַך נישט... נאָר זי אַליין וויל ניט קאָן איך גאָר ניט דערצעהלען.

קיילה. (נעהמט אָן פּינחס'ן פאַר'ן אַרבל) פּינחס, קינד מײַנער, דערצעהל מיר, לייג מיר ניט קיין שטיין אויפן האַרצען, האָב רחמנות, דאָס וואָס דו בעהאַלסט, איז מיר נאָך טויזענדער מאָהל שווערער... כ'וועל ניט אויסהאַלטען, זאָג!.. ווער זאָל ווי־סען אַז ניט אַ מאַמע?..

פינחס. קיין זאַך האָט ניט געטראָפען, אָט אַזוי זיך...

קיילה. ניין, ניין, כ'וועל דיך ניט אָבלאָזען, ניין... דו מוזט... אַ מאַמען קען מען ניט אָבנאַרען... אַלץ וועסטו מיר דער־צעהלען... מײַן האַרץ זאָגט מיר עפּעס... (וויינט) פּינחס!.. (קוקט

איהם גלייך אין די אויגען אריין).

פינחס. (רייבט מיט'ן פינגער די אויגען) זי האָט מיר היינט געזאָגט, אז זי איז קראַנק... זי שפּייט מיט בלוט... זי האָט געזאָגט...

קיילה. מיט בלוט?! וואָס? ווער מיט בלוט? ציטעל? (זי זוכט אַזוי-ווי אַרום עפּעס) וואו איז זי? וואו איז זי אַוועק? וואו איז זי אַוועק? ווער, וואו? וואוהין איז זי אַרוים? ציטעל? (קוקט צום טהיר צו) ציטעל! לעבען מיינער! (אײלט זיך אַרוים צו געהן. פּינחס בלייבט שטעהן אַ ווײלע צומישט, און געהט באַלד אויך אַרוים. פּויזאַ).

שואל. (זיפצט) האָ!.. כ'ווער דערשטיקט... ניטאָ קיין לופט. (פּריבט אויפהייבען דעם קאָפּ, פאַלט צוריק אויפ'ן קיסען) אַ קאַפּ, אַ קאַפּ לופט!..

[דער פאָרהאַנג פאַלט.]

דריטער אקט.

די דעקאראַציע ווי אין די פר'הערדיגע אַקטען. ערב שבועות האלבען טאג אין מיטען צימער שטעהט קדיש און האַלט אויפן האַנד צביה'ס קינד. צביה בעט אויס אַ בעט, סטארעט זיך מאַכען דאָס געלע-גער וואָס ווייכער. פון צביה'ס צימער געהט אַרויס קיילה און רשיל, און האַלטען צייטלען אונטער די אַרעמ'ס.

צביה. די בעט איז שיין אויסגעבעט!

צייטעל. (אנגעטאָן אין א לאנגע ווייסע העמד, מיט א דין טיכעל אויפ'ן קאָפּ, דאס געזיכט זעהר איינגעפאלען, נאר אין די באקען שפּילט ארויטקייט, רעדט שווער) פון דעסטוועגען... דאָ איז בעסער... דאָ—אָה איז גרינגער צו אַטהעמען... דאָרטען האָב איך געמיינט כ'וועל דערשטיקט... (הוסט).

קיילה. פאַר אַיאָהרען האָב איך גאָר ניט געפיהלט ס'אַר אַגליקליכע איך בין געווען.

צייטעל. (קוקט מיט שרעק אין חשד אויף דאס בעט) ניין... ניין אין די בעט ויל איך ניט... איך וויל ניט איהר, בעט מיר אוים אין יענע בעט...

קיילה. וועה איז מיר... מיר וועלען דיר לעגען אין יענע בעט... שפּאַר זיך אָב אויף מיר, מיין גאָלד. צביה, רשיל, טראָגט אַרויס יענע בעט אויף וועלכע זי איז געלעגען (צייטעל בלייבט אָנגעלעהנט אויף קיילהן, צביה און רשיל איילען זיך אין צווייטען צימער) ס'אַר איין אויסגוס ס'איז דאָס אויף מיר, רבש"ע?

צביה. (טראגט מיט רשיל'ן דאס בעט) פערליערט ניט

דעם בטחון קײלה, מען טאָר ניט פערלירען דעם בטחון... בײ'ם אויבערשטען איז אַלץ מיגלאַך, זײַן ווילען זאָל נאָר זײַן דערבײַ... עס געהט צו זומער... צײַטעל וועט אי"ה נאָך קומען צו איהר געזונד.

קדיש. (צו צביהן) אָט אזוי געהט... אהער, לינקס צו, אָט אַזוי.

ציִיטעל. יטטע-עלט אַוועק די בעט אָט דאָ אין מיטען (ווייזט אָן מיטן האנד ארום) ענטגעגען פענסטער, די שײַן... כ'וועל זעהן...

קײלה. גוט מײַן קינד, מיר וועלען דיך אַוועקלעגען דאָ... דער ליבער זומער וועט קומען... גאָט וועט אונז ניט פערלאָזען, טאָכטער'ל.

ציִיטעל. גי-יכער... כ'האָב קײַן כח ניט אײַנצושטעהן אויף די פיס...

רשיל. שוין ווײַך (קלאפט אויף די פערענע ס'זאָל זײַן ווייכער, העלפט אנידערלעגען ציטלען).

ציִיטעל. (ליגט) אֶפשר וועט מיר דאָ זײַן אַקאָפ פרײַער.

קײלה. מיר האָבען דיך אַרויסגעפיהרט אַהער... אֶפשר אין אַזאַ גוטע שעה, און דער אויבערסטער וועט צוזעהן מײַן עלענד... מײַן פערטרויערט האַרץ (דורך טרעהרען) וואָס וואָלט איך פערלאָננען פון גאָט ווען ער וואָלט מיר איבערגעלאָזען בײַ פריערדיגען שטאַנד מײַנעם?... וואָס האָט מיר געפעהלט, אַז כ'יין מאַן און מײַנע קינדער זײַנען געווען מיט מיר? צו האָב איך זיך ווען בעקלאָגט, אַז מיר איז שלעכט? איך בין אײביג געווען צופריעדען...

צביה. (נעהמט צו דאס קינד פון קדיש'עס הענד (פײַגעלע טײַערער (קוסט עס).

קײלה. (צו צביהן) וואָס ביזטו שולדיג נעבאך, אז דו

דאַרפסט זײַן מיט אונז אין אײנעם, און דאָס אַלץ צוזעהן ? דו האָסט דאָך געקאָנט זײַן אַ פרײַער מענש.

צביה. כ'האָב קײנמאָל ניט געדאַגה'ט נאָר פאַר זיך אַלײן אַז אײנער זאָל דעם אַנדערן ניט העלפען אין אַ שלעכטע צײַט, — וואָלטען דאָך מענשען פאַלען אין די גאַסען.

קיילה. מיט וואָס וועל איך דיר קענען באַצאָהלען פאַר אַלדעם-דינג ?

צביה. זאָל אײך נאָר גאָט העלפען (פויזע).

קיילה. (זיך צוקוקענדיג צו רשילען) איך קלער איהר בלי נדר שיקען אויף אַנ'אָרט ? וואָס איז דאָס וואַרטעניש וואָס ? . . .

רשיל. און ווער וועט זײַן אין שטוב ?

קיילה. איך אַלײן.

רשיל. אַזוי ווילסטו ? אַלײן . . . און בײַ נאַכט — דו וועסט אַפּנים קענען זײַן אויף אַגאַנצע נאַכט ?

קדיש. בײַ נאַכט קען איך זײַן אויף.

רשיל. נײן ; איך קען ניט לאָזען די שטוב אַלײן ; אוי= ביג וועט זײַן מײַן האַרץ דאָ . . . שטענדיג וועל איך וועלען זײַן דאָ, העט־ען, זעהן, וואָס דאָ איז . . .

ציטעל. איך וויל אַז זי זאָל בלײַבען אין שטוב . . . ס'וועט מיר זײַן אומעדיג אָהן איהר . . . דאָ איז אַנ'אומעט . . . אָי ס'אַר אַנ'אומעט . . . ס'וואָלט זיך וועלען אַרויסגעהן אין דרויסען . . . . אָבאַטהעמען זיך פרײַ . . . חאַפּען אפריש . . . ל ו-פט (גיט זיך אקעהר) אָבער איך קען ניט, הו . . . אַז אַלע זיצען אַרום מיך, דאַן פיהל איך ניט אַזוי . . . אַלע גלידער ברעכען מיר . . . ניטאָ אַגליד, וואָס זאָל מיר ניט וועה טאָהן.

צביה. אַוראַי, יעדער דולה איז אַזוי ; אַז מען ליגט אַצײַט אָב אַלץ אויף אײן אָרט, הויבען אַ־ע גלידער אָן וועה צו טאָן (אקליינע שטילע).

קדיש. (צו זיך אליין) הײַנט איז ערב שבועות.

ציטעל. ערב שבועות איז הײַנט... א־ו־ו.

קילה. פאַר איאָהרען שבועות אין דער צײַט (שאָקעלט מיט'ן קאָפּ) אַודאַי ווייס גאָט וואָס ער טהוט (מיט אַ ווייכע שטים) ציטעל, נשמה מײַנע אפשר ווילט זיך דיר עפּעס וואָס?

רשיל. טראָגט אַרויס פון צביה'ס קאַמער אַ טאַץ אויף איהר קליינינקע פל'עשעלעך מיט רפואות, קעלישקעס און נאָך אַנ־דערע: שטעלט נעבען דער קראַנקעס בעט.)

ציטעל. איך דאַרף קיין זאַך ניט.

צביה. אפשר זאָלען מיר אַוועקגעהן פון בעט... אפשר וועט זי אײַנשלאָפען אַביסעל, ביי נאַכט האָט זי דאָך ניט געשלאָפען, ווי עס בעדאַרף צו זײַן—

ציטעל. זיצט נעבען מיר... אַדרבא זיצט דאָ אַרום, ס'איז מיר פריי־יאַטנער... וואו איז קדיש? איבעריג בעראַלט ער זיך, איך זעה איהם ניט.

קדיש. (טרעט נעהענטער) איך בין דאָך שטענדיג אין שטוב!

ציטעל. דו בעהאַלטסט זיך אויביג... וואָס האָסטו מורא צו זיצען נעבען מיר...? מיר איז בעסער אַז איך זעה אַלע־מען... כ'האָב אויביג מורא... מורא... איבערהויפּט אַז איך חאַפּ מיר אויף... קוק זיך אַרום... און קיינער איז ניטאָ... דאַנ־כאָלכט איז מיר אַזוי בימער... ביי נאַכט... אַי די נעכט... אַז יעניגען וואָלטען געקענט... (פערהוסט זיך).

קדיש. דער דאָקטאָר האָט דאָך פערזאָגט דו זאָלסט ניט ריידען אַזוי פיעל, האָט ער געזאָגט.

צביה. אַודאַי איז ער גערעכט... ריידען אַ סך טאָר מען ניט (שטילע).

רשיל. איהר געדענקט, וואָס איז געווען פאַר איאָהרען ערב שבועות?

צביה. דאַמאָלסט איז נאָך דער מאַזמיַינער געווען היע... עס קען זיַין אין איאָהר אַרום וועל איך שוין אויך זיַין אין אַמעריקאַ.

ציַיטעל. איהר האָט בעקומען פון איהם אַבריעף?

צביה. דו געדענקסט? נאָך עהער-נעכטען האָב איך דיר דערצעהלט, אַז איך האָב בעקומען פון איהם אַבריעף.

קיילה. מיט גאָט'ס הילף.., נאָך אַחודש, נאָך אַחודש, און דו וועסט קומען צו אַנ'אַנדער שטאַנד.

ציַיטעל. ווי גוט... אַז איהר אַלע... אַז איהר אַלע זיצט דאָ ביַים בעט.

צביה. דו וועסט געזונד ווער'ן און איך וועל נאָך טאַנצען אויף דיַין חתונה אין גיכען. (פויזע.)

קיילה. הלואי... (צו ציַיטלען) נו, איז דיר דאָ פריַיער?

ציַיטעל. דאָ איז אַנדערש... דאָ זעה איך אַמאָל די ליכטיגע שיַין... און דאָרטען אין קאַמער איז יעדער מינוט אַ יאָהר... אַ יאָהר איז יעדער רגע...

קדיש. אפשר גאָר עפענען דעם פענסטער.

ציַיטעל. מיר איז דאָ פריַיער אַביסל, איך וויל זיך אַוועק זעצען אַביסעל, העלפט מיר, איך וועל זיך אַוועקזעצען.

קיילה און רשיל. (העלפען איהר).

ציַיטעל. אָה... אַלע גליעדער... ווען וועל איך שוין קענען אַראָב געהן פון בעט?... צביה, איך וויל איהר זאָלט מיר איבערלייענען דעם בריעף וואָס... איהר האָט בעקומען פון אַמעריקאַ...

צביה. אַדרבה... אַז איך זאָל נאָר וויסען, אַז עס זאָל דיר גרינגער ווערען אַ מינוט... וואָלט איך זיך מפקיר געווען (גיט אַטאַפּ אין קעשענע) אָט איז ער! (קוקט אויפן קאָנווערט) דאָס שריַיבט ער אַליין... ער שריַיבט גוט, יעדער וואָרט איז כּראָסט אַ חיות... (נעהמט אַרוס דעם בריעף פון קאָנווערט, און דערלאַנגט קדישן.) לייען דו איבער, קדיש... ער האָט מיר געוואָלט אויסלערנען שריַיבען און לייענען איידער ער איז אַוועקגע-

פאָהרען, האָט ער זיך בשום אופן ניט געקענט אָבריַיסען, ער איז אויבּיג געוועזען אַ פערנומענער...

קדיש. איך וועל ניט לייענען; רשיל וועט איבערלייענען.

ציטעל. רשיל, לייען מיר איבער דעם בריעף אָבער ס'איז מיר שווער צו זיצען... ס'איז מיר שווער... האַלט מיך צו... כ'וועל זיך אַנידער לעגען...

קילה. לעג זיך, מיין טאָכטער (ציטעל לעגט זיך) אָט אַזוי טרייסט מיינע.

ציטעל. לייען הויך... לייען...

רשיל. (לייענט) „צו מיין טייערע און געליבטע צביה, זאָל לעבען"...

ציטעל. ער שרייבט אַליין?

צביה. אַודאַי, שרייבּט ער אַליין... ער קען דאָך רוסעש אויך... אַלע אַדרעסען שרייבט ער אַליין...

רשיל. (לייענט ווייטער) ערשטענס קום איך דיר צו מעלדען, מיין טייערער, אַז איך בין אַ לויב דעם עוויגען געזונד, גיבּע גאָט פון דיר צו הערען גוטע נאַכריכטען, „אָמן". און צווייטענס קום איך דיר צו מעלדען, אַז איך פערדין מיט צוויי דאָלער מעהר, ווי איך האָב פערדיענט פריהער — דהיינו — ניין דאָלאַר אַ וואָך. אַלץ איז דאָ אַם בּעסטען. פאָריגען שבת בין איך געגאַנגען דאַווּנען האָט מען מיר מכבד געוועזען מיט מפטיר, נאָכהער, ווי איך בין געקומען נאָך הויזע, האָב איך זיך זעהר פערבּיינקט נאָך דיר... עס האָט זיך מיר פערוואָלט זעהר זעהען פייבעל'ען. ס'האָט זיך מיר געדוכט, אַז איך בּין שוין צעהן יאָהר, אפשר פון דער היים"...

קילה. אַז גאָט וועט איהם העלפען, וועסטו פאָהרען צו איהם.

צביה. אַודאַי וועל איך פאָהרען צו איהם; ווען האָב איך דאָ און וואָס האָב איך דאָ? דאָרטען שרייבּט ער מיר „מאַכט מען אַ לעבען" און דאָ פוילט מען מעהר ניט לעבעדיג־היַיד.

ציניטעל. (פאַנגט אָן צו וויינען, בעמיהט זיך צו בעהאַל־טען דאָס געזיכט).

קינלה. טאָכטערל, קרייַן מייַנע, וואָס איז דיר געוואָ־רען, וואָס ווייַנסטו?.. ס׳איז דיר ערגער געוואָרען, מייַן טאָכטער? (גלעט איהר איבערן קאָפּ).

רשיל. לייענען דעם בריעף?

ציניטעל. (כליפּעט).

קדיש. אפשר זאָל איך איהר געבען וואַסער.

קינלה. (נעהמט אַרום ציטלען) ציניטעל, לעבען מייַנער וויין ניט, דו האָסט דאָך געזאָגט, אַז דיר איז גרינגער.. הער אויף, האַלט זיך איין... פאַר וואָס בין איך בעסער ניט קראַנק געוואָרען אַנשטאָט דיר... הער אויף...

ציניטעל. דאָ איז מיר בעסער... (שווער) ניט שוין בין איך ערגער פון אַלע אַנדערע מענשען... ניט שוין...

צביה. אַז איך בין אַמאָל געווען פיערצעהן יאָהר בין איך קראַנק געווען אויף אַ טיפוס; אַלע האָבען מיר אָבגעזאָגט דעם לעבען, קיינער האָט זיך ניט געגלייבט, אַז איך וועל פון בעט אויפ־שטעהן, און פון דערכטיוענען, אַז גאָט האָט נאָר געוואָלט אַז איך זאָל ניט שטאַרבען אין מייַנע יונגע יאָהרען... זעהט איהר דאָך, אַז איך בין געזונד, פריש, און איך האַלט מייַן פייַבלען אויף די הענד.

רשיל. און איך, און וויפיעל מאָל בין איך געווען קראַנק.

קדיש. אַז דער טאַטע וואָלט ניט געלעגען אין כעלער...

צביה. אַ קע־ער.. אַ פּאַלאַטץ, וואו גאָט וויל קען ער צו שיקען די רפואה שלמה, ביי איהם איז קיין חילוק ניטאָ. (אַשטילע).

רשיל. זאָל איך קאָנטשענען לייענען?

צביה. ס׳איז שווער צו הערען... מען דאַרף ניט; גיב מיר איהם אַהער (נעהמט דעם בריעף ביי רשילן).

צ י ר ט ע ל. מיר... מיר איז ניט שווער... נאָר (פויזע) מאַמע!

ק י ל ה. וואָס איז דיר, טײַערע מײַנע?

צ י ר ט ע ל. וואָס מאַכסטו קיין זאַך אויף יום-טוב... הײַנט איז דאָך ערב שבועות, הײַנט...

ק י ל ה. וואָס איז מיר יום-טוב... (קלערט אַ רגע) וואָ-אָס? אויס יום-טובים פאַר מיר; אַז דער טאַטע וואָלט געלעבט, דו וואָלסט געווען געזונד... וואָס דאַרף איך... איך וואָס דאַרף? (הויבט אויף די הענד און ווישט די טרערן).

צ ב י ה. נעהמט בײַ מיר אַ רובל און גרייט עפּעס אָן; מאַכט יום-טוב... אין שטוב וועט אייך זײַן אַביסעל פרעהליכער... מען וועט אָנצינדען ליכט... מײַן מאַמע עליה השלום פלעגט זאָגען, אַז צוליעב דעם זכות פון שבת און יום-טוב העלפט גאָט... (נעהמט אַרויס פון קעשענע די בייטעלע) איהר דאַרפט בײַ זיך אַזוי ניט פּאַלען, איך האָב גערעכענט, אַז לכל הפחות, אַז איהר, קיילה, וועט זײַן אַ העלד; איז איצט — איז פּונקט פערקעהרט... (דערלאַנגט איהר אייניגע מטבעות) אַ לעבעדיגער מענש דאַרף שטענדיג האָפען...

צ י ר ט ע ל. גרייט, מאַמע, עפּעס אָן... מיר וועט אויך זײַן פרעהליכער...

ק י ל ה. איך וועל אָנגרייטען, אָנגרייטען מײַן קינד, מײַן גרעסטער יום-טוב וואָלט געווען, אַז גאָט וואָלט דיר מײַן טאָכטער, צוגעשיקט די רפואה שלמה (נעהמט דאָס געלד ביי צביה׳ן) איך קוק... שוין האָט גאָט אָן מיך אין גאַנצען פערגעסען?.. אפשר וועט מיר נאָך כביכול העלפען, און איך וועל דיר נאָך קענען אַוועקגעבען. (ווישט אָב די טרערן).

צ י ר ט ע ל. הער אויף, מאַמע,... הער אויף!

ק י ל ה. מעהר ניט, טאָכטערל, מעהר ניט... (צו קדיש׳ן) נאַ דיר דאָס געלד, געה צו פינחס׳ן, איהר וועט איינקויפען חלה..

צ י ׳ ט ע ל. ניין... מען דאַרף ניט צו פּינחס׳ן, זאָל ער ניט געהן... די מאַמע זיינע איז אין כעס, זיין מאַמע...

ק ד י ש. צו וואָס דאַרף איך פּנחס׳ן, צו וואָס? איך קאָן אַליין איינקויפען, וואָס מען וועט הייסען.

ק י י ל ה. נו, קויף חלות... אַפּאָאָר חלות... פלייש איז ניט נויטיג, צו וואָס פלייש... און נאָך? ליכט עטליכע... פליגע־אַך, פיסלאַך אַפּאָאָר, עטליכע, אויב דו וועסט קריגען, מען דאַרף איינ־קאָכען אַ לעפעל זופּ...

צ ב י ה. (צו רשיל׳ן) נאַ האַלט צו מיין פּייבעלען ע... איך וועל שוין אַליין זעהען וואָס איינצוקויפען.

ק ד י ש. איך וועל אַליין... (געהט אַרויס פון שטוב).

צ ב י ה. (דע־לאַנגט דאָס קינד רשיל׳ן) נעהם אַרגע מיין אוצר; איך וועל קדיש׳ן עפּעס אָנזאָגען (רשיל נעהמט צו דאָס קינד, צביה היילט זיך אַרויס).

ק י י ל ה. (נאָך אַ קליינע שטילע) וואו מען וואָהנט טאַקי ניט מיט אַ מענשען קען מען איהם ניט קענען, ווער וואָלט דאָס גלויבען, פון אָנהויב, אַז אימיצער וואָלט זאָגען, אַז צביה וועט זיך אַזוי מוסר נפש זיין פאַר אונזערט וועגען... ווען ניט זי... פון הימעל... אַ שליח פון הימעל איז זי גאָר...

ר ש י ל. פּייבעלע איז אויך אַ וואָהל קינד.

ק י י ל ה. איך האָב שוין גאָר דעם חשבון פערלאָרען, וויפיעל איך קום איהר, ווען איז מיר (אַ קליינע שטילע).

ר ש י ל. אַז איך וואָלט געוואוסט, אַז אין פאַבריקע וועט מען אַזוי גיך ניט אָנהייבען טאָהן, וואָלט איך דאַבאָלס...

צ י י ט ע ל. אין פאַבריקע זאָלסטו מעהר ניט געהן... מעהר ניט געהע... קדיש אויך ניט... דאָרטען איז דער טויט פיל אין אַלע ווינקעלאַך...

צ ב י ה. (קעהרט צוריק) כ׳וועל נעהמען דאָס קינד און געהן

עפּעס אָנגרייטען פאַר זיך אויך אויף די פּאָאָר טעג יום־טוב...
אָה ס'אַר אַ וואַרעמקייט עס איז אין דרויסען...

קיילה. דו קענסט צו קלייבען ביי זיך אין קאַמער.

צביה. וואָס נעהמסטו זיך אַזוי פון דעם צום האַרצען, וואָס...
אַנ'איבריגע זאַך... מיט וואָס בין איך זיכער?.. מיט וואָס בין איך זיכער מיט מיין פייבלען, זאָל לעבען... (מיט אַ פרעהליכע שטים) אַז דו וועסט ווערען געזונד אם ירצה השם, וועל איך נאָך טאַנצען ביי דיר אויף חתונה... (צייטלען) דו וועסט דאָך טאַנצען מיט מיר, צייטעל, האַ?

צייטעל. (וויל אויפהייבען די האַנד און קען ניט) פער־פאַלען... אַלץ פערפאַלען...

קיילה. נאַרעלע... וואָס האָסטו זיך איינגערעדט אַזוינע זאַכען... וואָס... טויזענדער מענשען ווערען קראַנק און ווערען געזונד ווידער, און דו שמועסט זיך איין ער ווייסט וואָס... איך ווייז... ווייז איך סתם... ס'האַרץ איז פערביטערט... מען איז איינינקע אַליין... קיינער וועט גאָר ניט זעהען אַפילו ווי איך מיט מיינע קינדער וועלען חס ושלום אויסגעהן... דו ליעגסט אויף אַ קראַנקע בעט, און איך האָב ניט אַפילו מיט וואָס די נשמה צו דערהאַלטען... (נאָך אַ קליינע שטילע).

צביה. (קלייבט זיך אַרויסצוגעהן) איך קיילה וועט איך זיין געענוג... הערט איהר אויף צו וויינען כ'לעבען... מען טאָר דעם בטחון ניט פערלירען... (געהט אַרויס).

צייטעל. (הוסט) וו־אָ־אָס פון מינוט... ווער איך אַלץ אַ מעהר צו געשמידטע צום בעט... איך פיהל אַז די פיס נעהמען מיר דאַכציך אָב...

רשיל. דאָס איז אַלץ באַ'שר דו ביזט קראַנק, יעדער חולה איז אַזוי...

קיילה. דאָס איז גאָר נישט, מיין טאָכטער... וועסט נאָר אם ירצה השם אביסעלע בעסער ווערען, וועסטו פון דאָס גיי דער־

פיהלען יעדער גליעד... בעזונדער... (אַשטילע).

ציִיטעל. איך וויל זעהען פּינחס'ן... רשיל... גיה רוף אַהער פּינחס'ן... שלעכט... ס'איז מיר שלעכט...

קיילה. אפשר זאָל איך דיר עפּעס געבען אין מויל אַריין?

ציִיטעל. רשיל... רוף מיר...

רשיל. טאַמער איז ער אין שטוב ניטאָ?

קיילה. געה אַריבער און זעה.

רשיל. (געהט אַרויס).

קיילה. (שטעהט אויף פון אָרט).

ציִיטעל. לאָז מיר ניט אַליין, מאַמע, אַז איך בלייב אַליין איז מיר מאָדנע שלעכט...

קיילה. איך לאָז דיר ניט אַליין, קינד מיינע.

ציִיטעל. היינט איז דאָך ערב שבועות, היינט... האַ, מאַמע?

קיילה. האָסט שוין פערגעסען, וואָס... האָסט דאָך אָקאָרכט אַליין געזאָגט...

ציִיטעל. מיין קאָפּ דרעהט זיך מיר... איך פערגעס... איך לייג... כ'ליג... (פערמאַכט די אויגען).

קיילה. שלאָף... שלאָף...

ציִיטעל. (עפענט אויף די אויגען) דו ביזט דאָ מאַמע?

קיילה. שרעק זיך ניט, מיין טאָכטער, איך בין דאָ, אָט זיטץ איך לעבען דיר; איך געה ניט אַוועק, ניין...

ציִיטעל. (אָטהעמט שווער) כ'בין פאַ-אַר-מאַ-אַטערט!..

קיילה. שלאָף... שלאָף, איך זיטץ דאָ לעבען דיר, איך בין דאָ... (אַ רגע שטיל).

ציִיטעל. (מיט אַ מעהר העכערע שטימע) פּינחס איז נאָך ניטאָ?..

קיילה. (דערשראָקען) וואָס איז דיר קרוין מיינע, ס'איז דיר ערגער? זאָג נאָר... (צייטעל ענטפערט ניט, קיילה שאָקעלט מיט'ן קאָפּ, און ווישט אָב אַ טרעהר פון די אויגען).

פּ י נ ח ס. (קומט אַריין. אַ קליין פּעקעלע אין האַנד. ער וואַרפט אַ בליק אַרום און געהט צו אויף די שפּיטזנעז פינגער צום בעט) וואָס מאַכט זי? (קוקט אויף צייטלען) זי שלאָפט?

ק י י ל ה. ענטשלאָפען געוואָרען, אפשר וועט זי שלאָפען...
זי כאַפּט זיך רק אויף, ווי מען טרעט אַ ווײַלע אָב פון בעט... אַ שרעקט זיך... וואָס הערט זיך ביי דיר? כ'האָב געשיקט רשיל'ן דיך רופען — האָסט איהר געזעהען?

פּ י נ ח ס. רשיל'ן? וואָס איז?

ק י י ל ה. זי דערמאָהנט אַלע מינוט דיין נאָמען... יעדער ווײַלע... זי האָט געבעטען מען זאָל דיר שיקען רופען... (אַ שטילע).

פּ י נ ח ס. זי ווייגט איצט אויך אַלע ווײַלע?

ק י י ל ה. זי האָט מורא! זי האָט געבעטען מען זאָל איהר אַרויספיהרען פון קאַמער.

פּ י נ ח ס. אַודאַי; אַודאַי איז דאָ בעסער.

ק י י ל ה. (טאַפּט דאָס פּעקעלע) וואָס האָסטו דאָ?

פּ י נ ח ס. כ'האָב געבראַכט... זאָל זי האָבען, וואָס אין מויל צונעהמען... ווײַניקע צוקערקעס... אומזיסט זיך מיאוס געמאַכט... איך בין געגאַנגען אין משמרת חולים... אָפּשר וועלען זיי געבען ווײַן... זיי גיבען און ווייסען ניט ועמען צו געבען... כ'בין געשטאַנען, געשטאַנען... ביז וואַנען איך האָב אויסגעבראַקעט און בין אַוועק געגאַנגען...

ק י י ל ה. און די מאַמע וואָס זאָגט?

פּ י נ ח ס. וואָס אַרט מיך וואָס די מאַמע זאָגט, איך פרעג א ' אַ פּנים?

ק י י ל ה. ס'איז קיין וואונדער ניט, אמאַמע מעג זײַן אין כעס... איך ווייס ניט, אויב איך וואָלט בעסער געווען... יעדער מאַמע וויל האָבען נחת פון איהרע קינדער.

פּ י נ ח ס. (קוקט זיך אַרום) וואו זײַנען די קינדער?

קיילה. רשיל—האָב איך דיר דאָך געזאָגט—איז אַוועק דיר ריפען; און קדיש׳ן האָב איך געשיקט קויפען אַפּאָר חלות; איך וואָס דאַרף, גאָר ניט... מיינע שבתים, יום־טובים... אָבער די קינדער... (שטילע) וואָס וועט זיין מיט די קינדער? וועה איז מיר! קדיש מיין אויג פון קאָפּ, וואָס טהו איך מיט איהם... כ׳האָב מורא פון מויל אַרויס צו ברייגגען... ער כאַפּט אויך אָן צו הוס־טען די לעצטע צייטען... (אווילע שטיל).

פינחס. (הערט זיך צו צום אַטהעמ׳ן פון דער קראַנקע און צוקט מיט די אַקסלען).

קיילה. ווי געפינסט דו איהר, פינחס?

צייטעל. (אַדערשראָקענע) אוי!.. (זי פיהלט אַז פינחס איז דאָ).

קיילה. (געהט צו נעהענטער) וואָס איז דיר מיין טאָכטער וואָס דו שרעקסט זיך רק אַזוי?

צייטעל. (דעו זעהט פינחס׳ן) פינחס?! כ׳האָב דיר אַזוי גע־וואָלט זעהען!.. פאַר וואָס ביזטו דו ניט געקומען די גאַנצע צייט?..

פינחס. אָט בין איך דאָך געקומען; וואָס מאַכסט דו?

צייטעל. האַ? — ס׳איז מיר ערגער... כ׳האָב מורא..'

קיילה. וואָס שרעקסט דו זיך אַזוי?

צייטעל. מיר דאַכט זיך... מאָדנע זאַכען... אָט טרינק איך זיך... כ׳שטעה ביים ברונעם און פאַל אַריין... (קיקט מיט אַ דורכדרינגענדעם קוק אויף פינחס׳ן) וואָס זעטצט דו זיך ניט?

פינחס. (זעטצט זיך נעבען איהר) אָט זיטץ׳ן איך שוין... זאָג נאָר... ס׳איז דיר אַזוי פיעל ערגער געוואָרען?

צייטעל. (גיט אציטער) גאָרנישט...

קיילה. אפשר וויעסטו פערזוכען אַצוקערקע, מיין טאָכטער? פינחס האָט געבראַכט.

צייטעל. (שטאַרקט זיך) ס׳איז מיר בעסער... שרעק

זיך ניט מאמע... (שטאַרקער) און דו פּינחס, שרעק זיך אויך ניט... ס'געהט צו זומער... צײַטענווייַז דאַכט זיך מיר מעהר ניט... אַז איך... ניט מיר אַצוקערקע.

פּינחס. (לעגט איהר אַרײַן אַ צוקערקע אין מויל).

ציִיטעל. (מיט קראַפט פונדעסטוועגען בין איך ניט... אַזוי געפעהרליך... (קוקט צום באלקען) דער באַלקען, איז אַזוי שוואַרץ... אַגוואַלד ווי שוואַרץ... אַשרעק...

פּינחס. (קוקט אויף קיילהן).

קיילה. (פערקוקט זיך צום באַלקען, גיט אַקוק אויף ציטלען און צוגט בעהאַלטען מיט די אקסלען צושאָקלענריג מיט'ן קאָפּ).

ציִיטעל. און ווי זאָגסטו פּינחס, איך וועל געזונד ווע-רען... (הוסט).

קיילה. רייד ניט מײַן קינד צו הויך... מיר הערען אַזוי אויך, אַז דו רעדסט שטילער...

ציִיטעל. (קוקט אָן קיילה'ן) אוי... (פויזע) נעכטען בײַ נאַכט האָט זיך מיר געחלומט דער טאַטע... ער איז מיר געקומען געוואָהר ווער'ן...

קיילה. אֶפשר וועט זיך דער אויבערשטער מרחם זײַן... ער האָט אַודאי געבעטען פון דײַנטוועגען...

ציִיטעל. איך ווייס אַז ער איז געשטאָרבען... כ'ווייס... איך האָב ניט מורא געהאַט... ניין... נאָר דער נאָך... (קוקט אָן פּינחס'ן) זעטץ זיך, פּינחס, לעבען מיר.

פּינחס. איך זיטץ דאָך לעבען דיר.

ציִיטעל. איך... (קוקט אָהן קייהלן) מען דאַרף ניט...

קיילה. (שטעהט אויף) דו האָסט דאָך ניט מורא, מײַן טאָכטער אַז איך וועל אַ רגע אַרויסגעהן...

ציִיטעל. מיר איז גרינגער אַביסעל... קאָנסט געהן...

קיילה. (געהט אַרויס)

ציִיטעל. דו געהסט אַוועק מאַמע?...

פינחס. זי איז אַרוים... אפשר ווילסטו נעהמען נאָך אַצוקערקע?

ציִיטיל. (מיט אַנ׳אונגעוועהנליכע קראַפט) וואָס דאַרפסטו אַזוי פיעל ליידען צוליעב מיר?... (פערהוסט זיך)

פינחס. הער אויף אַזוי הויך צו ריידען... איך הער... (ער טראָגט צו זיין שטוהל נעהענטער צו צייטלע׳ן).

ציִיטעל. (ערשראָקען) איך האָב זיך פריהער דערשראָקען... דער־רי־בער... דערשראָקען... (קוקט זיך אַרום) דערשראָקען... כ׳האָב זיך אויף געחאַפט... האָט זיך מיר געדוכט, אַז דו ביזט געשטאָרבען... (פויזע) פינחס!...

פינחס. וואָס שרעקסט דו זיך אַזוי?...

ציִיטעל. די מאַמע איז אַוועק... (קוקט זיך אַרום) ס׳איז מיר אַ רחמנות אויף די מאַמען, פינחס!...

פינחס. וואָס איז?

ציִיטעל. גאָרנישט... כ׳האָב געוואָלט... (ציטערנד) כ׳וועל ניט ריידען... אפשר טאָר מען ניט... דו... וואָס ביזטו שולדיג?...

פינחס. דו ווילסט עפּעס זאָגען?...

ציִיטעל. דערלאַנג מיר די שפּיגעל... כ׳וויל נאָך אַ מאָל אַקוק טאָהן אויף זיך... כ׳וועל זעהן...

פינחס. וואָס שרעקסטו זיך אַזוי, איך זיטץ דאָך נעבען דיר... דו האָסב דאָך אַליין געזאָגט, אַז דו פיהלסט זיך בעסער... צו זומער איז נאָהענט... דו ווייסט איך האָב געקראָגען ארבייט... כ׳האָב דיר פערגעסען צו דערצעהלען, נאָך יום טוב הייבען מיר אָן צו אַרבייטען אין פאַבריקע; רשיל און קדיש וועלען אויך האָבען ארבייט...

ציִיטעל. (גיט אהויב די האנד, די האַנד פאַלט אָהנמעכטיג צוריק) דער מלאך המות... זאָלסט ניט געהן אַהין..

די קינדער וועלען אויך נישט געהן... ניט געהן... (נאָך אַקליינע שטילע) פּי-י-נחס!

פּינחס. וואָס?

ציטעל. איך האָב דיר געוואָלט בעטען... (מיט איהר גאַנצער קראַפט) שעהם זיך נישט פאַר מיר... אויב דו קענסט נישט... טו זאָג...

פּינחס. (אויפגערעגט) וואָס איז דיר?

ציטעל. דו וועסט דאָס טאָהן?

פּינחס. איך וועל אַלץ טאָהן פון דיינטוועגען... מיין גאַנצען לעבען... (טרעהרען שטיקען איהם.)

ציטעל. גענוג... גענוג... מיר וועלען נאָך זיין אין איינעם... אט דער זומער קומט... כ'וועל נאָך אַראָבגעהן פון בעט... כ'וועל נאָך אַראָבגעהן... וויין נישט...

פּינחס. (ציטערט) נייִן, איך וויין נישט; אַזוי... וואָס האָסטו מיר געוואָלט בעטען?—

ציטעל. איבערגוואַלד זאָלסטו נישט טאָהן... די מאַמע איז נישטאָ?... (קוקט אייפן באַלקען). דער באַלקען... איז אַזוי שוואַרץ... (אַשטילע).

ציטעל. האַלט מיר צו פּינחס... איך וויל זיך אָב-שפּאַרען...

פּינחס. (בייגט זיך צו צו איהר) נעהם מיר אַרום גוט.

ציטעל. (נעהמט אַרום פּינחס'ן) אָט אַזוי...

פּינחס. (זעצט איהר אנידער) ס'איז דיר גרינגער? איך וועל דיך צוהאַלטען.

ציטעל. אַז איך וואָלט געקענט אָט אַזוי זיצען... אַ'וו אָסער שעה... נאָך אַ פּאָאָר טאָג... פּינחס.

פּינחס. וואָס איז דיר?

ציטעל. (ציטערט) דו וועסט דאָך נישט אוועקוואַרפען אונזער שטוב... אַז איך וועל שטאַרבען?...

פּינחס. הער אויף צורייַדען נאַרישקייַט, הער אויף ... ווען נאָך לעבען, וועסט נאָך געזונד ווערן: דו האָסט מורא מעהר וויפיעל מ'בעדאַרף...

ציטעל. איך וויל דו זאָלסט ניט אַוועקוואַרפען די שטוב... אונזער שטוב... דו זאָלסט זיי ניט פערלאָזען... רשיל'ה'ן... זי איז אַ טייַער קינד... דער טאַבאַק... פּינחס!

פּינחס. (מיט אַביטע) הער אויף, הער אויף...

ציטעל. רשיל זי... רשיל... לעגט מיר אַנידער...

פּינחס. (לעגט איהר אַנידער) וואָס שרעקסטו זיך אַזוי? זאָג... (ציטעל ענטפערט ניט, (אַשווערע שטילע).

ציטעל. (קוקט מיט אַציטערענדעם קוק אין פּינחס געזיכט) נייַן. איך פריקאַזעווע דיר דאָס ניט... ווי דו ווילסט... ווי דו ווילסט... פּינחס!

פּינחס. וואָס איז דיר?

ציטעל. (אָטהעמט שווער) ס'איז מיר שלעכט!... (קוקט זיך ארום) ס'שטיקט מיר... זעצט מיך אַנידער, פּינחס!... נייַן...

פּינחס. (בויגט זיך צו צו איהר און זעצט איהר פּאַמעלעך פּאַמעלעך אַנידער).

[דער פאָרהאנג פאלט.]

פיערטער אקט.

די דעקאָראַציע ווי אין די פריהערדיגע אַקטען. כאָצאַט תמוז פער־נאַכט — די זוהן געהט אונטער. איינינגע מינוטען הערשט אַ שטילקייט אויף דער סצענע. קיינעם איז צו זעהען.

ר ש י ל. [געהט אַרויס פֿון צימער, אין צוריסענע קליידער, באָר־פֿוס בלייבט זי שטעהען אין מיטען צימער און קוקט זיך אַרום, פֿערלייגט די הענד אויף׳ן ברוסט און אַטהעמט שטאַרק אין זיך. דאָס געזיכט אויסגעמאָרעט. עפֿענט אויף דעם שופֿלאָדציק פֿון קליינעם טישעל, זוכט דאָרטען. קלייבט אויף ברעקלאַך ברויט און וואַרפֿט אין מויל אַריין. בלייבט ווידער אַ ווייל אין מיטען צי־מער. פֿערלייגט די הענד אויפֿ׳ן ברוסט און אַטהעמט, פֿאַנגט אָן צו וויינען מיט אַ דינער דערשלאָגענער שטים]

קדיש. (קומט אַריין).

רשיל. (קוקט אויף איהם מיט אַ שאַרפען בליק) ני?..

קדיש. (פערצווייפעלט) גאָר נישט; ניט געזעהען...

רשיל. און די מאמען האָסט דו געזעהען?

קדיש. איך האָב איהר ניט געזעהען און כ׳האָב איהר ניט געזוכט (פויזע).

רשיל. אפשר וועלען מיר פערקויפען עפעס פון שטוב?..

קדיש. (וואַרפט אַבליק אַרום) וואָס וועלען מיר פע קייפען?

רשיל. (קלעהרט אַרגע) מיר האָבען שוין אַלץ פערקויפט... (אַקליינע שטילע).

קדיש. איך וועל פרובען נאָך אַמאָל; איך קען ניט... אַז איך געה צו צו די קאָשיקעס, קאָרטשעט זיך מיר אונטער די פים...

רשיל. מען וועט דיר נאָך כאַפען...

קדיש. מען וועט מיר כאַפען... (פערקלעהרט זיך טיעף).

ר ש י ל. איך בין זעהר בלאַס?
קד י ש. בלאַס...
ר ש י ל. און דער צונג איז ביי מיר ווייס? (ווייזט איהם די צונג).
קד י ש. ווייס...
ר ש י ל. מיין צורה איז זעהר דאַר?
קד י ש. דאַר... (קלאַפּט מיט'ן פינגער אויף איהרע באַקען דאָ איז הוילע ביינער... צו וואָס פרעגסט דו דאָס עפּעס?..
ר ש י ל. (שווייגט)
קד י ש. געהן נאָך אַמאָל?
ר ש י ל. וואַרט אפשר וועט קומען די מאַמע... זי וועט עפּעס ברייננגען, וואָס צום עסען.
קד י ש. דו ווייסט -- וואוהין זי איז אַוועק?
ר ש י ל. ניין.
קד י ש. (לייגט זיך מיט'ן געזיכט אַרויף אויף דר'ערד) צונייף מאַכען עפּעס?..
ר ש י ל. (שטעהט נעבען קדיש'ן) אפשר?..
קד י ש. וואָס שטעהסטו אַזוי?
ר ש י ל. איך פיהל דאָ... (ווייזט אויפ'ן ברוסט)... אַ גרויסען וועהטאָג...
קד י ש. (זעטצט איהר אין ברוסט)
ר ש י ל. יע, אין ברוסט... א וועהטאָג...
קד י ש. אַ שטעכעניס?
ר ש י ל. ניין, אַ וועהטאָג.
קד י ש. און אין זייט?
ר ש י ל. (פּרובענדיג זיך אַליין) אין זייט? (טאַפּט די זייט) כ'ווייס ניט... (אַ שטילע)
ר ש י ל. פּרוב נאָר, קדיש, מיר אויסהערען, לייג צו דעם אויער, אפשר וועסטו דערקענען עפּעס וואָס...

קדיש. וואָס פערשטעה איך?
רשיל. אַדרבאָ פּרוב...
קדיש. כ'האָב קיין כח ניט אויפצושטעהן, זעטץ זיך אויף דר'ערד.
רשיל. (זעטצט זיך אויף דר'ערד) נו? (לייגט צו דעם אויער צו איהר ברוסט).
קדיש. (הערט) אַזוי קען מען ניט, מען דאַרף אָפּשפּילעווען דעם יאַקעל.
רשיל. (שפּילעוועט אָב דעם יאַקעל) נו, איצטער הער!
קדיש. (ער לייגט צו דעם אויער און הערט).
רשיל. נו וואָס?
קדיש. ציה אין זיך דעם אָטהעם, גוט ציה!
רשיל. איך קען ניט, עס טהוט וועה...
קדיש. טהוט וועה? אין וואָסער אָרט?
רשיל. (ווייזט מיט'ן פינגער אויף איהר ברוסט) דאָ. (אַוויילע שטיל).
קדיש. אֶפשר דערפאַר ווייל דו האָסט אַ גאַנצען טאָג ניט געגעסען טהוט דיר וועה, האַ?
רשיל. דאָס איז אַן אַנדער זאַך... דאָס איז הונגעריג; אָבער דאָס טהוט וועה אַזוי ווי דאָרטען וואָלט געוועזען אַ וואונד... (גיט אַ פּיהר מיט'ן האַנד איבערן ברוסט)
קדיש. (אויפגערעגט) לאָז, איך וועל אויסהערען נאָך אַמאָל...
רשיל. (בויגט צו איהר ברוסט צו זיין אויער).
קדיש. (הערט) קיין זאַך הערט זיך ניט... אַ דאָקטאָר פערשטעהט... (קוקט אויף איהרע באָרפעסע פיס) דיינע פיס זיינען אַזוי שוואַרץ...
רשיל. (ווי זיך אויפכאַפּענד) וואָס?..
קדיש. (קלעהרט אַ רגע) זאָרג ניט; ס'איז גאָר נישט, פון וואַנען ווייסטו, אַז דאָ איז דאָ אַ געפאַהר? —

ר ש י ל. די האַרץ... דו ווייסט וואָס דאָס איז „די האַרץ"? און ציטעל איז פון וואָס געשטאָרבען?

ק ד י ש. (פערטיעפט זיך) ציטעל... ציטעל האָט געשפּי־גען מיט בלוט, מיט בלוט האָט זי דאָך געשפּיגען... איך וועל געהן נאָך אַ מאָל (הויבט זיך ענערגיש אויף).

ר ש י ל. געה ניט... איך האָב מורא אַליין אין שטוב צו בלייבען...

ק ד י ש. פאַר וועמען האָסטו מורא? פאַר וועמען?..

ר ש י ל. כ'האָב מורא..

ק ד י ש. און איך האָב קיין מורא ניט.

ר ש י ל. דו ביזט אַ געזונטער... אַ געזונטער מענש האָט קיין מורא ניט... (צוקט דאָס געזיכט) אוי...

ק ד י ש. וואָס איז דיר?

ר ש י ל. אַ שטאָך אין זייט האָט דערלאַנגט...

ק ד י ש. אין וועלכען זייט?

ר ש י ל. (ווייזט אָן אויפ'ן לינקען זייט) דאָ... אַ מאָדנעם שטאַרקען שטאָך — (אַ קליינע שטילע).

ק ד י ש. פּרוב הוסטען, מאַך אַזוי: כחי! כחי! וועלען מיר זעהען די לייחעם?

ר ש י ל. כ'האָב מורא.

ק ד י ש. וואָס האָסטו מורא?

ר ש י ל. כ'האָב מורא, טאָמער וועט זיין בלוט... (אַ שטילע. קדיש'ן ערגערט אַביסל דערהערענדיג דאָס וואָרט „בלוט").

ק ד י ש. פון וואַנען קלערסטו אַז ס'וועט זיין?

ר ש י ל. (ציטערט) אַזוי כ'האָב מורא... (אַ שטילע).

ק ד י ש. (פרובט זיך אויפהייבען פון אָרט) איך וועל געהן! כ'וועל עפּעס קריגען... כ'וועל קריגען! (איפגערעגט) צו וואָס זאָלען מיר ליידען הונגער? ליידען הונגער? ליידען הונגער! מען דאַרף ניט!

ר שׂ יִ ל. (האַלט איהם אָב) זײַ דאָ, קדיש זיִטץ דאָ. באַלד וועט ווערען פיִנסטער, און איך האָב מורא צו בלײַבען אַליין.

ק ד יִ ש. (שטעהט אויף) קום אויך מיִט מיִר...

ר שׂ יִ ל. כ׳האָב קיין כח ניִט; כ׳וויל דאָ בלײַבען, דאָ איִן שטיב.

ק ד יִ ש. כ׳וועל אַרויס געהן אויף׳ן הויף; כ׳וועל בעטען בײַם בעל-הבית אַ שטיִקעל ברויט, איך וועל זאָגען...

ר שׂ יִ ל. צום בעל-הבית זאָלסטו ניִט געהן... ער וועט זיִך דערוויִסען אַז מיִר האָבען ניִט מיט וואָס צו צאָהלען דיִרה-געלד...

ק ד יִ ש. (זעצט זיִך ווידער אויף דר׳ערד).

ר שׂ יִ ל. (פּרובט אויפשטעהן) וואָס זיִטצען מיִר דאָ אויף דר׳ערד?

ק ד יִ ש. וואָס מאַכט דיִר אוים. (אויף דער סצענע ווערט פיִנסטערער.

ר שׂ יִ ל. (בלײַבט איִן איהר פריהערדיִגע פּאָזע) ווי אַזוי, קדיש, זײַנען מיִר געוויאָרען ניִט אַ מאָל אַזוינע גרויסע אָרעמע לײַט?..

ק ד יִ ש. וואו קען דאָס זײַן די מאַמע?

ר שׂ יִ ל. (נאָך אַ קלײנע שטילע) וויפיעל טעג קען מען לעבען ניִט געגעסענער-הייד?

ק ד יִ ש. וויִפיִעל... און מיִט וואַסער אַליין קען מען לעבען?

ר שׂ יִ ל. כ׳האָב אַ סך מאָל געטרונקען—און ס׳איז גאָרניִשט...

ק ד יִ ש. און מיט טהע?

ר שׂ יִ ל. דאָס איִז דאָך אויך וואַסער.

ק ד יִ ש. אַ וואָך קען מען אַודאי אָבלעבען...

ר שׂ יִ ל. אַ וואָך איִז אַ פולע.

ק ד יִ ש. איך קלעהר אַז מען...

ר שׂ יִ ל. אַך ווי צייטלען האָט זיך דאָס ניט געלוסט שטאַרבען, אוי האָט זי ניט געוואָלט... (קלעהרט אַ רגע) און אַז מען וויל ניט... (קדיש און רשיל פערקלעהרען זיך).

ר שׂ י ל. אוי!..

ק ד י ש. וואָס איז דיר? עס האָט דיר ווידער דערלאַנגט אַ שטאָך?

ר ש י ל. נאָך אַ מאָל אַ שטאָך...

ק ד י ש. שפּאַר זיך אָב מיט'ן קאָפּ אויף מײַנע קניִע.

ר ש י ל. (לעהנט אָב איהר קאָפּ אויף זיינע קניע) אַז מיר וואָלטען געווען גבירים. ניט קיין גרויסע גבירים אַפילו, קאָן זיין, אַז דער טאַטע וואָלט געלעבט, און צייטעל אויך...

ק ד י ש. גבירים שטאַרבען ניט, וואָס?

ר ש י ל. דו האָסט דאָך געזעהען אַז ס'איז ניט געווען מיט וואָס צייטלען די נשמה צו דערהאַלטען... אָהן כחות געבליבען, אויכגעגאַנגען...

ק ד י ש. דער קאָפּ טהוט מיר וועה; אָט דאָ (ווייזט אויפ'ן שלייף) נאָך אַ ווײַלע וועט ווערען פינסטער... דו וואָלסט מיר אָבער פאָלגען, וואָלטען מיר איצט ניט געזעסען קיין הונגעריגע, פאַר וואָס איז דאָ וואָס מוראָ צו האָבען, פרעגט זיך?..

ר ש י ל. כ'האָב מוראָ... דו ווייסט ניט וואָס ביי מיר אין הארצען טהוט זיך... דאָס איז ניט אָט אַזוי גרינג...

ק ד י ש. לאָמיר זאָגען די מאַמען.

ר ש י ל. לאָמיר נאָך אָבוואַרטען.

ק ד י ש. און וואָס וועט זיין פון דעם?

ר ש י ל. מען דאַרף איהר ניט דערצעהלען...

ק ד י ש. מאָרגען וועלען מיר געהן צום דאָקטאָר — אָהן די מאַמעס וויסען, וועלען מיר געהן... וועסט געהן?..

ר ש י ל. וואו?

ק ד י ש. כ'האָב דאָך דיר געזאָגט, פרעגען זיך ביים דאָקטאָר וועלען מיר געהן.

ר ש י ל. אַ באָרפעסע וועל איך געהן?

ק ד י ש. אַ באָרפעסע!.. וועט ער ניט בעטען קיין געלד.

ק י י ל ה. (קומט אַריין, טראָגט פערבויגען דעם פאַרטאַך אין האַנד).

ק ד י ש און ר ש י ל. (ערוואַכען).

קיִילה. וואָס זיִצט איהר אויף דר'עֶרד, וואָס? שטעהט אויף (ביידע שטעהען פויל אויף).

קדיִש. מיִר זייַנען זיִך געזעסען, אַזוי זיִך.

קיִילה. איהר האָט נאָך הייַנט גאָר ניִט געגעסען, וועה איז מיר! (נעהמט אַרוים פון פאַרטאַך בייגעל).

קדיִש. בייגעל.

קיִילה. (לעגט אַיועק דיִ בייגעל אויפ'ן טיִש) עסט, קיִנדער, (פאַר זיך) אַז דער אויבערסטער האָט מיִר מייַן האַרץ צוריסען אויף שטיִקער, אַודאַי ווייסט ער וואָס ער טהוט...

קדיִש. און רשיִל. (עסען, דיִ געזיִכטער לייַכטען ביי זיי).

רשיִל. און דו מאַמע, האָסט עפּעס געגעסען?

קיִילה. פאַר מיִר זאָלט איהר ניט זאָרגען... אַייער מאַמע האָט שוין לאַנג... איך וועל געהן אַריינבריינגען טהע... אַודאַי איז דאָך דאָ אַ יושר אויף דער וועלט. (געהט אַרוים).

רשיל. (קייַט) זי ווי סיווייַזט אוים האָט נאָך אין מויל ניִט געהאַט. דו האָסט געזעהען ווי פערשמאַכט זי איז?

קדיִש. דו זאָלסט איהר ניט דערצעהלען אַז איך האָב געוואָלט געהן אין מאַרק עפּעס קויפען צו עסען. זי וועט זיך אָבעסען די האַרץ.

רשיל. צו וואָס בעדאַרף איך איהר דערצעהלען (שטעהען ביידע איינע ענטקעגען די אַנדערע אין מיט'ן קאַמער און קייַען.

קדיִש. דו זעהסט, אַז דיִ מאַמע האט שוין גאָר אויפגעהערט ווייינען; זיִ וויינט שוין ניִט לאַנג...

רשיל. זי האָט שוין קיין כח ניט...

קדיש. (מיט אַ שמייכעל) אַ ביסען וואָס איז דאָס? אַגאָרנישט דאָך, פון דעסטוועגען... זעה... אָט האט שוין דער קאָפּ אויפגעהערט.

רשיל. (ווערט פלוצלונג ווי צושראָקען, פונקט ווי זי הערט זיך צו צו זיך זעלבסט, די אויגען געזונקען צו דר'עֶרד) קדיש'ל!

אָי, ס'איז מיר שלעכט... זעך ביסען איז מיר געבליבען דאָ שטעהן... (ווייזט אויף איהר ברוסט) דאָ קוועטשט ער!
קדיש. אַביסעלע וואַסער... (דערלאַנגט איהר וואַסער).
רשיל. דאָ איז געבליעבען דער ביסען... (טרינקט) אוי... געוואַלד.
קדיש. ס'איז אַראָב?
רשיל. אַביסעלע גרינגער געוואָרען... (זעצט זיך צו ביים טיש, לעגט אַוועק דעם בייגעל, און פערבאָרגט דעם געזיכט אין די הענד.
קיילה. (קומט האַסטיג אַריין) די קאָפּ דרעהט זיך מיר... איך בין געגאַנגען נאָך טעה... האָב איך ניט דעם טשייניק... (נעהמט די קענדל וואַרפט אַ בליק אויף רשיל'ן, אַ דערשראָקענע) וואָס איז דיר, לעבען מיינע, וועה איז מיר... (מרעט צו צו רשיל).
רשיל. גאָר נישט... אַ ביסען בייגעל איז מיר געבליבען שטעהן, און ער קוועטשט אַביסעל...
קיילה. נעהם אַ קאַפּ וואַסער, וועט ער אפשר אַראָב געהן.
קדיש. זי האָט שוין געטרונקען.
קיילה. טרינק נאָך אַביסעל וואַסער; באַלד ברענג איך טיי... (צו זיך) שטראָף מיך ניט, רבש"ע, האָין דעם מאָל... דו האָסט צוגענומען ביי מיר, די ליכט פון מיינע אייגען... מיין טרויסט האָסטו צוגענומען... מיין האַרץ... אוי מיין האַרץ... געוואַלד, געוואַלד גאָטינקע זאָל האָין... (צו רשילן) נו וואָס? גרינגער געוואָרען?
רשיל. ניט גרינגער... אַביסעל.
קדיש. זי האָט פריהער זיך געקלאָגט, אַז... אין האַרצען טהוט איהר וועה אַביסעל.
קיילה. (טיידט בלאַס) רשיל, זאָג רשיל וואָס איז דיר?
רשיל. שוין גאָרנישט, עסען האָט זיך מיר נאָר געוואָלט...

קדיש. זי האָט־אַליין געזאָגט...

קיילה. פון וועמען בעהאַלסטו, פון וועמען?

רשיל. ס'איז נאָר פון הונגער קלער איך.

קיילה. נו וואָס... גרינגער געוואָרען?

רשיל. גרינגער געוואָרען... אַביסעל גרינגער.

קיילה. דו ווילסט גאָר ניט עסען?...

רשיל. (מיט אַשוואַכער שטים) ניין.

קיילה. וואָס זאָל איך אייך ברענגען, האַ? זאָגט וואָס זאָל איך אייך ברענגען פון גאַס, וואָס?... טהעע...

רשיל. (מיט א שוואַכע שטימע) וואָס קאָנסטו ברענגען?

(אויפן מיזינע ווערט אלין פינסטערער און פינסטערער).

קיילה. וואָס רעדסטו מיט אַזאַ שוואַכען קול?... ס'איז דיר שלעכט?... ס'איז דיר שווער צו ריידען, וואָס?... לייקען ניט...

רשיל. ניין, ניין...

קיילה. וועמען זאָלסטו דערצעהלען, אַז ניט מיר... וואָס איז מיין לעבען אָהן אייך? וואָס?... וועמען האָב איך און וואָס האָב איך?... ווער איז מיר איבערגעבליבען? מיינע אויגען זיינען מיר אויסגעטריקענט געוואָרען, וויינען קען איך שוין ניט... וואָס זאָל איך ווייַ-ען... וואָס? וואָס קאָן איך העלפען. אַז איך וויל וויינען אויף מיין אונגליק...

קדיש. הער אויף, מאַמע...

קיילה. (ניט הערענדיג איהם) אויף איין אונגליק קאָן מען וויינען, אָבער גאָט האָט אַראָבגעשיקט אַפייער און האָט מיר אין גאַנצען פאַרברענט... אַ—אַ——

כ'וועל געהן און ברייינגען טהעע, צינדט עפּעס אָן אַשטיקעל ליכט וואָס? (זי געהט אַרויס, אַשטילע).

רשיל. קדיש!

קדיש. וואָס איז דיר?

רשיל. וואָס האָסטו בעדאַרפט זאָגען די מאַמען, אַז עס טהוט מיר וועה אין האַרצען?

קדיש. מען האָט בעדאַרפט זאָגען...

רשיל. אָבער ניט איצט (אַשטילע).

קדיש. און פאַר וואָס עס איך—און ס'איז—גאָרנישט?...

רשיל. אוי!...

קדיש. נאָך אַמאָל אַ שטאָך?

רשיל. (קאָרטשעט זיך) אוי, אוי, ס'איז מיר שלעכט... אָט דער ביסען... ער הויבט זיך אויף... אָט, אָט... א... אַ...

קדיש. נאָך אַזוף וואַסער (געהט איהר בריינגען וואַסער) די מאַמע האָט צוגענומען די קענדעל, גיב אַזוף פון עמער! נו וואָס, רשיל?

רשיל. (געהט איבערן צימער) שלעכט איז מיר... שלעכט... רוף די מאַמען... קדיש, רוף!...

קדיש. דו וועסט ניט מורא האָבען אַליין צו בלייבען אין שטוב.

רשיל. (קעהרט זיך אום אויף איהר פריהערדיגען אָרט) כ'האָב מורא כ'וועל ניט בלייבען.

קדיש. נו זאָל איך געהן?

רשיל. (קרעכצט, ציטערט).

קדיש. (אײַלט צו איהר) וואָס איז דיר, רשיל? זאָג!...

רשיל. מאַ־מע... רוף די מאַמען!

קדיש. דו לאָזט דאָך ניט אַרויסגעהן... כ'וועל רופען פון דאַנען (מאַכט אַשריט צום טהיר).

רשיל. לאָז מיר ניט אַליין...

קדיש. ניין, פון דאַנען וועל איך רופען (קריכט אַרויף

אויפֿן פענסטער) פון דאַנעֶן ווע‍ֶל איך רופעֶן! (שרײַט הויך דורכ׳ן פענסטער) מאַמ׳עֶ־מאַ־אַמעֶ, מאַ־אַ־אַמעֶ!..,

(אויפֿן סצענע ווערט אליץ פינסטערער און פינסטעדער)

(פאָרהאַנג פאַלט).

